

כמ עשי ברבור רב

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Text describing the qualities of a person, mentioning 'חן' and 'פנינה' as key attributes.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Continuation of the text, discussing the relationship between 'חן' and 'פנינה' in a person's character.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Further text, possibly a conclusion or a specific example related to the previous paragraphs.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Final paragraph of the section, summarizing the main points.)

כמ עשי ברבור רב

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Text describing the qualities of a person, mentioning 'חן' and 'פנינה' as key attributes.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Continuation of the text, discussing the relationship between 'חן' and 'פנינה' in a person's character.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Further text, possibly a conclusion or a specific example related to the previous paragraphs.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Final paragraph of the section, summarizing the main points.)

כמ עשי ברבור רב

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Text describing the qualities of a person, mentioning 'חן' and 'פנינה' as key attributes.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Continuation of the text, discussing the relationship between 'חן' and 'פנינה' in a person's character.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Further text, possibly a conclusion or a specific example related to the previous paragraphs.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Final paragraph of the section, summarizing the main points.)

כמ עשי ברבור רב

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Text describing the qualities of a person, mentioning 'חן' and 'פנינה' as key attributes.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Continuation of the text, discussing the relationship between 'חן' and 'פנינה' in a person's character.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Further text, possibly a conclusion or a specific example related to the previous paragraphs.)

הוא זה שיש בו חן ופנינה... (Final paragraph of the section, summarizing the main points.)

באר הגולה

ששב מגן אברהם נ"י

אורח חיים רמז ברכת הריח

ט"ז מגן דוד

רמז א. זכרות מ"ג
[ע"פ]:
ג. שם מ"ד [ע"פ] ונדה
נ"א [ע"פ]:
ג. זכרות מ"ג:
(*) שקרין בפאלאניא
פיזיע"ס:

עמרת זקנים

רמז א [כמו המושק,
שקרין בלשון אשכנז
פזי"ם, ואסור לאכול פיזי"ם
משום דם [טור נפש רמ"א]:

חכמת שלמה

דפירה ליה בתפילין דלא סת
מנך אחת והיה על מנות,
א"כ אם בירך על מנות ולא
היה לו רק חלה אחת מכל
מקום לא היו זכרה לנטלה,
כיון דכתיב באחד יא ודו"ק
היעז: והנה צ"ל דלא
כשי"ע [שפ"ק ז] כל המנך
זכרה שאינה זריכה הרי זה
נושא שם שמים לשוא והרי
הוא כשבע לשוא ואסור לענות
אמן. עיין בגמ"א [פ"ק ו] ד"ה
אמרין כימא מפורש שם דלף
הגורם זכרה שאינה זריכה
עובר בלא חשף [שמו"ק יט. ו].
והנה מזה יש להוכיח כדעת
התוספות במסכת ראש השנה
דף ג' [ע"א ד"ה] (א) דכל
דבר זכרה אינו עובר בלא חשף
רק מדרבנן, והוא ממה שכחבו
במסכת סוטה דף (מ"ג) [מד]
ע"כ ו"ל שם מה איכא בין
רבי יוסי לרבי יוסי הגלילי איכא
בתיבתי עברה דרבנן, כמאן
אלוהא הו' דמשה שחן מן חלה
לחלה עברה היא בידו וחזר
עליו מעורבי המלחמה כמאן
כרבי יוסי הגלילי, ופרש רש"י
ד"ה עברה היא בידו שם לא
חזר וביקר דהיי אחריו
במנחות [שם] פה מנך שמים
לא סת מנך אחת, וקשה מנא
ליה לה"ש דכונה עברה היא
בידו בלא חזר וביקר ומוכרחים
לומר דלא היו כרבי יוסי
(הגלילי) כיון דהוי רק עברה
דרבנן, אדרבה אם הכוונה
עברה היא בידו וחזר וביקר,

הגהות והערות

[א] עיין הגהות והערות
פ"ק י:
[ב] או"י ז"ל הלכה יא,
ראה פמחה הלכות זכרות
אות כ"א:
רמז א [תוקן ע"פ מקור
חיים, שם מגדים ויד
אפרים]:
[ב] גוסף ע"פ הלכות
קטנות שם:
[ג] עיין רמב"ם בפירושו
ע"ה"ם שמו"ל כג, ונשגח
הראש"ד הלכות כלי המקדש
פ"א הלכה ג:
[ד] תוקן ע"פ פת"ש מתה"ש
ושמן המאור וכן הוא בטור:
[ה] תוקן לפי מקור חיים
ויד אפרים וכו"ה במהדורות
פרל"ג תקמ"ה וביאור
הנ"ל פ"ק ג, ועיין זה
לנטיף ערד:
[ו] תוקן ע"פ חתם סופר,
מקור חיים ותוספות שם -
ספר פלאים:
[ז] ועי"ש בגמ"א פ"ק ו:

אחרת יטרך לנרך שנית, ואסור לגרום זכרה אחרת כשיכול לפטור
בזכרה אחת, וכחז הרשב"א צמורת הצית סוף בית א' דאסור לשיח
בין שמיטה לשמיטה מהאי טעמא, וכחז צ"ח שבע דף נ"ח [סוטה
מד, ז ד"ה עברה] בשם הרב"ה פוסקים דבכל הזכרות אמרינן כן.
דלא כמנחם עזריה [הרמ"ע מפאנו]

סימן רמז

דיני ברכת הריח, וכו' י"ד סעיפים:

א [א] אסור ליהנות (א) מריח טוב עד שיברך קודם
שיריח (א) אבל א' לאחריו (ב) אין צריך לברך
בלום:

ב [ב] אם זה שיוצא ממנו הריח עץ או ב מין עץ
מברך בורא עצי בשמים ואם הוא עשב מברך
בורא עשבי בשמים (א) ואם אינו לא מין עץ ולא מין
עשב (ב) כמו (א) (ג) (א) המושק (ב) מברך בורא מיני

הטור רוצה לפרש תחלה בישראל, וזה מוכח מדתנן [זכרות נא, ב]
עונין אמרן אחר ישראל וכו' ולא נקט עכו"ם אלא עכ"פ חילוק
ביניהם והיינו דזכרים שכתבתי:

רמז (א) אב"ל לאחריו אין צריך לברך בא"ם. רש"י פירש
בגדה דף (כ"ז) [נב] [ע"א ד"ה ריחין הטעם משום דהנאה
מועטת היא. פירוש שפסק מיד ודומה לאוכל שנתעבל צמיעו:
(ב) כמו המושק. הוא בלשון אשכנז פיז"ם. וכחז בטור שהוא
זיעת חיה, והוא שחיה ידועה היא ויש לה כמין טעוטרט צלוארה

הזכרות [הגהות מד"ס ושי"ש לנטלה לו, ג. מהדורת מונקאטש] דאפילו מנוה שלא יביאם לפניו אסור להרצות בזכרות. ועיין בספר שמי ידות
דף ק"ז ע"ב:

רמז כתב הטור סימן ר"ב הציאו לו יין ושמן טוב להריח צו מנך על היין תחלה [ע"כ]. דברכת הנאה קודמת. ועיין סוף סימן
(רנ"ו) [רל"ו] [ע"פ ו]: א' לאחריו אין צריך לברך. משום דהנאה מועטת היא (רש"י נדה נב, א ד"ה ריחין) ומהאי
טעמא אין מברכין עליו שהחיינו (ל"ח) דברי תמדות זכרות פ"ו אות קכ) ולי נראה משום שהם כל השנה. עיין סימן רכ"ה סעיף ו'. וכל
בו [סימן כד זכרת הפירות ג, ג] פירש משום שכשמשפיק הריח מחוטמו כבר עברה הנאחז לכן אין מברך זכרה אחרונה מה שאין כן
בזכילה ששארית חוץ מעיו. כתב המרדכי פרק אלו דברים [זכרות רמז קפ"ט], אין מברכין אלא על דבר שהגוף נהנה ממנו ולכן אין
מברכין על האש אלא צמנאלי שבת הואיל ותחלת זרייתו הוא ע"כ. ונראה לי דמהאי טעמא אין מברכין על קול ערב (דרכי משה אות
א'), ובמטה משה [סימן שא"ד ד"ה ויש] כתב הואיל ואין צו ממש ע"ש. והא דאין מברכין על רחילה וסיכה כ"ר לומר כיון דאין נכנסין
לגוף כדאמרין בזכרות דף נ"ו [ע"פ] ועיין מה שכתבתי סוף סימן ר"י [פ"ק טו]: ב מין עץ. אפילו אינו עיקר הפרי כמו שכתבתי
סעיף ג' [פ"ק ו]: ג המושק. יש אומרים שהוא מד שמתקבץ בגרון חיה ואח"כ חוזר ונעשה מוסק. (והר"ה) [והרמ"ה] [הנאה]
בטור] היה חושש לאכלו משום חשש דם [ע"פ וכתב] [ה] הרב רבינו יונה ז"ל [זכרות לא, ז ד"ה ורבינו] דאפשר לומר דפירשא בעלמא
הוא, אע"פ שמתחלה היה דם לא חיישין להא דנתר השמא אוליני, שהרי אם נפל חסכת איסור לדבש, אע"פ שנמחה בזכרו כיון
שדרך הדבש לחזור הדבר הנופל לתוכו ולדבש, כמו דבש דיינין ליה ומומר, הכי נמי כיון שילא ממורת דם צמר השמא אוליני ומומר,
אע"פ שנתן טעם לשבת בתשיל. ונראה לי דהא אפילו ראינו זריכה ראייה (טור והרא"ש פרק ח" [ו] [זכרות סימן לה])
א' ולע"ד ז"ע דאמרין בזכרות דף ו' [ע"פ] דחלב חידוש הוא כיון דדם נעבר ונעשה חלב הוא לן לאסרו, א"כ שמע מינה דנתר
מעיקרא אוליני, וכי תימא ילף מחלב הא קי"ל דמחידוש לא ילפינן. ואין לומר דהמוסק פירשא בעלמא הוא ולא היו מאכל כלל,

באר היטב

אחרונה, דבשנת מותר לגרום זכרה להשלים ק' זכרות שלי"ה. ומהר"ם גלאנטי
סימן ל"ח כתב דבשנת יוכל לזווח לפניו שם לא להביא לפניו כל הפירות
בנת אחת, וכנסת גדולה [סימן מו נהג"י] בשם ספר הזכרות אסור להרצות
בזכרות אפילו אם מלווה שלא יביאם לפניו ע"ש. ועיין מ"א [פ"ק ו]:
רמז (א) מריח טוב. ומה שאין מברכין על הנאה דביאה משום דעל
הרוב [ביאות שבעולם] [ה] הם באיסור ובאפקורתא. עיין הלכות
קטנות חלק א סימן (קצ"ו) [קל"ו]. עיין שם טעם אחר. דבר שאסור באכילה
ולא הלכות קטנות [מלק א] סימן ל"ה. ועיין סימן רצ"ו [סעיף ב]. ואם
הביאו לו יין ושמן טוב ברכת הנאה על היין קודמת (טור) [מ"א ריש הסימן]: (ב) אין צריך לברך. דהנאה מועטת היא פירוש שפסק מיד ודומה
לאוכל שנתעבל צמיעו [מ"ו ס"ק א]. ומהאי טעמא אין מברכין עליו שהחיינו ל"ח, עיין מ"א [פ"ק א]: אין מברכין על קול ערב הואיל ואין צו ממש. והא דאין
מברכין על רחילה וסיכה נראה לי כיון דאין נכנסין לגוף [מ"א שם]: (ג) המושק. הוא פיזי"ם בלשון אשכנז. וכחז בטור שהוא זיעת חיה ידוע, ויש לה
טעוטרט צלוארה ונתקבץ שם בתחלה כמין ל"ח ואח"כ מתייבש ונעשה ממנו המושק. והרמ"ה היה חושש לאוכלו משום דם. והרב רבינו יונה כתב דפירשא

הגהות רע"ב

(ב) (בג"א פק"ו) וקשה דהא. עיין בזמן העור לעיל סימן ר"ב דוק [נה"כ]:
רמז (א) (בג"א פק"ו) וקשה דהא. עיין חק יעקב סימן (תמ"ו) [תס"ן] סעיף
[קט"ו] [מכת"י ט"ו]:

הוא רוצה לפרש תחלה בישראל, וזה מוכח מדתנן [זכרות נא, ב]
עונין אמרן אחר ישראל וכו' ולא נקט עכו"ם אלא עכ"פ חילוק
ביניהם והיינו דזכרים שכתבתי:

מאה זכרות, ובש"ל"ה עלמנו [מסכת יומא עמוד המשנה ד"ה אמנס] דחק
היאך יכול להשלים מנין ק' זכרות ואפילו הכי אסור לגרום זכרה,
קל וחומר בשבת. ועוד, דבמסופות שבת דף קי"ח [ע"א ד"ה נמחה]
כתבו דאסור לחלק סעודת שחרית לשנים כדי לקיים ג' סעודות
משום דגורם זכרה שאינה זריכה, ואף דלא קי"ל הכי, היינו משום
סעודה שלישיית אבל משום ק' זכרות אסור להוסיף. ור"מ גלאנטי
בתשובה סימן ל"ח כתב דבשנת יוכל לזווח לפניו שם לא להביא
כל הפירות לפניו בנת אחת עכ"ל. והוא הדין דיכול לזווח להביא
אחר הסעודה, ומיהו אף בחול [ע"א שם] אין חפץ לאכול אלא מעט,
אז שחפץ לאכול אחר הסעודה רשאי, אלא דבשנת רשאי לעשות כן
הזכרות [הגהות מד"ס ושי"ש לנטלה לו, ג. מהדורת מונקאטש] דאפילו מנוה שלא יביאם לפניו אסור להרצות בזכרות. ועיין בספר שמי ידות
דף ק"ז ע"ב:

וכן במחזיק ברכה [אות א] כתב שכן כתב בחשב"י קטן [סימן הנא] בשם מהר"ם
ואינו קורא שם של ד' אותיות כי אם השם. ע"ש ועיין עוד בשאלת יעבץ שם
שכתב, כשקורא בש"ס ובשאר דברי חז"ל ובכלל דבריהם כתובים הבאים, קורא
כדרכו במקרא האזכרות בקריאתו, וכתב שכן היה נוהג מר אביו חכם צבי ז"ל:
רמז (ב) אין צריך לברך. עיין באר היטב, ובשו"ת שבות יעקב חלק ב'
סוף סימן ל"ז כתב לברך שהחיינו על עשבים שנעשו להריח, וכן כתב
ולא בהנאה מותר להריח צו אפילו לכתמה תשובת אמונת שמואל סימן מ"ה. ועיין הלכות קטנות [מלק א] סימן ל"ה. ועיין סימן רצ"ו [סעיף ב]. ואם
הביאו לו יין ושמן טוב ברכת הנאה על היין קודמת (טור) [מ"א ריש הסימן]: (ב) אין צריך לברך. דהנאה מועטת היא פירוש שפסק מיד ודומה
לאוכל שנתעבל צמיעו [מ"ו ס"ק א]. ומהאי טעמא אין מברכין עליו שהחיינו ל"ח, עיין מ"א [פ"ק א]: אין מברכין על קול ערב הואיל ואין צו ממש. והא דאין
מברכין על רחילה וסיכה נראה לי כיון דאין נכנסין לגוף [מ"א שם]: (ג) המושק. הוא פיזי"ם בלשון אשכנז. וכחז בטור שהוא זיעת חיה ידוע, ויש לה
טעוטרט צלוארה ונתקבץ שם בתחלה כמין ל"ח ואח"כ מתייבש ונעשה ממנו המושק. והרמ"ה היה חושש לאוכלו משום דם. והרב רבינו יונה כתב דפירשא

שערי תשובה

וכן במחזיק ברכה [אות א] כתב שכן כתב בחשב"י קטן [סימן הנא] בשם מהר"ם
ואינו קורא שם של ד' אותיות כי אם השם. ע"ש ועיין עוד בשאלת יעבץ שם
שכתב, כשקורא בש"ס ובשאר דברי חז"ל ובכלל דבריהם כתובים הבאים, קורא
כדרכו במקרא האזכרות בקריאתו, וכתב שכן היה נוהג מר אביו חכם צבי ז"ל:
רמז (ב) אין צריך לברך. עיין באר היטב, ובשו"ת שבות יעקב חלק ב'
סוף סימן ל"ז כתב לברך שהחיינו על עשבים שנעשו להריח, וכן כתב

ביאור הגר"א

רמז [א] [מס"ק א] אסור בו. [בכרות] מ"ג ב' מנין שמברכין בו: [ב] [מס"ק
פ] אם זה בו, שם האי נקום בו: [כ"ב] [א] ואם אינו בו, שם א':
[ג] המושק בו. עיין מ"א ס"ק ג' יש אומרים בו וכתב הרב רבינו יונה כו'
ונראה לי כו'. וכל זה כתב הר"א [פ"י] [פ"י] סימן ל"ה ועיין מ"א [שם]
שהאר"ך בזה ואשתמיטתיה מה שכתב הר"ן בסוף פרק ב' דעבודת זרה ל"ט ב' [טז, ב ד"ה גמ'] על מה שכתוב אי משום איערובי מסרי כו'. וזה לשונו אי משום
איערובי דבר טמא מסר סרה. הלכך לא מערבי. ואחרים פירשו אי משום איערובי שדרך הוא לערב בדבש דברים אחרים ונימחו בתוכו וחזרין דבש ליכא

כשמזכיר את השם. פירוש לאפוקי כו"י ש"ס מוזכר השם כונחו
להר גרזים, וכן כתב הר"ר יונה [שם מ, א ד"ה כל] בשם ירושלמי
[שם] אני אומר אמרן אחר כל המזכרים שנאמר [דברים ו, י] ברוך
תהיה מכל העמים. וזרמז"ם שהיה לפני הצי"ו כמו עכו"ם דומיא

דכו"מ, וכחז בכסף משנה [זכרות
א, ג] שנגירסת הטור זרמז"ם לא
כחז עכו"ם איסור, אלא דוקא
כו"מ והוא הנכון, ומשום הכי פסק
רמ"א כותיה, והוא הנכון כיון דלא
מצינו תלמודא דידן חולק, ודאי
אוליני צמר הירושלמי, אלא שהכריע
דוקא בשמע כל הזכרות ממנו,
וזה לחלק על כל פנים בין עכו"ם
לישראל, ועוד נראה לחלק
דעכו"ם ליכא חייבא אלא שאין
איסור לענות קאמר, וכמו שהיה

הטור רוצה לפרש תחלה בישראל, וזה מוכח מדתנן [זכרות נא, ב]
עונין אמרן אחר ישראל וכו' ולא נקט עכו"ם אלא עכ"פ חילוק
ביניהם והיינו דזכרים שכתבתי:

הזכרות [הגהות מד"ס ושי"ש לנטלה לו, ג. מהדורת מונקאטש] דאפילו מנוה שלא יביאם לפניו אסור להרצות בזכרות. ועיין בספר שמי ידות
דף ק"ז ע"ב:

וכן במחזיק ברכה [אות א] כתב שכן כתב בחשב"י קטן [סימן הנא] בשם מהר"ם
ואינו קורא שם של ד' אותיות כי אם השם. ע"ש ועיין עוד בשאלת יעבץ שם
שכתב, כשקורא בש"ס ובשאר דברי חז"ל ובכלל דבריהם כתובים הבאים, קורא
כדרכו במקרא האזכרות בקריאתו, וכתב שכן היה נוהג מר אביו חכם צבי ז"ל:
רמז (ב) אין צריך לברך. עיין באר היטב, ובשו"ת שבות יעקב חלק ב'
סוף סימן ל"ז כתב לברך שהחיינו על עשבים שנעשו להריח, וכן כתב
ולא בהנאה מותר להריח צו אפילו לכתמה תשובת אמונת שמואל סימן מ"ה. ועיין הלכות קטנות [מלק א] סימן ל"ה. ועיין סימן רצ"ו [סעיף ב]. ואם
הביאו לו יין ושמן טוב ברכת הנאה על היין קודמת (טור) [מ"א ריש הסימן]: (ב) אין צריך לברך. דהנאה מועטת היא פירוש שפסק מיד ודומה
לאוכל שנתעבל צמיעו [מ"ו ס"ק א]. ומהאי טעמא אין מברכין עליו שהחיינו ל"ח, עיין מ"א [פ"ק א]: אין מברכין על קול ערב הואיל ואין צו ממש. והא דאין
מברכין על רחילה וסיכה נראה לי כיון דאין נכנסין לגוף [מ"א שם]: (ג) המושק. הוא פיזי"ם בלשון אשכנז. וכחז בטור שהוא זיעת חיה ידוע, ויש לה
טעוטרט צלוארה ונתקבץ שם בתחלה כמין ל"ח ואח"כ מתייבש ונעשה ממנו המושק. והרמ"ה היה חושש לאוכלו משום דם. והרב רבינו יונה כתב דפירשא

הגהות רע"ב

(ב) (בג"א פק"ו) וקשה דהא. עיין בזמן העור לעיל סימן ר"ב דוק [נה"כ]:
רמז (א) (בג"א פק"ו) וקשה דהא. עיין חק יעקב סימן (תמ"ו) [תס"ן] סעיף
[קט"ו] [מכת"י ט"ו]:

הוא רוצה לפרש תחלה בישראל, וזה מוכח מדתנן [זכרות נא, ב]
עונין אמרן אחר ישראל וכו' ולא נקט עכו"ם אלא עכ"פ חילוק
ביניהם והיינו דזכרים שכתבתי:

ומשמע עכו"ם ג"כ בשמע כל הברכה אין עונין ועיין ר"מ פרק א' מהלכות ברכות הלכה י"ג, יע"ש. והר"ב הגיה עכו"ם עונין בשמע כל הברכה ועדיף מכותי, (דעשאוהו עכו"ם לגריעוהו [לא] למעליהו עיין ב"י ד"ה ומ"ש ועו"ה), ומכל מקום בירושלמי משמע אף בלא שמע כולה עונין בעכו"ם עיין ב"ח ד"ה ויראה, ולזה תירץ הט"ז דפשטא דמתניתין משמע דעכו"ם אין שוה לישראל דאם לא כן היה כוללם יחד, וזה אינו אלא דאם לא כן היה לומר עונין אמן אחר עכו"ם ולא אחר כותי אלא א"כ שמע כל הברכה שמע מינה דעכו"ם לא, והא דלא כללינהו עם כותי (א"צ) [איכא למימר] דכל שכן הוא מכותי אף קודם שגזרו היה הכותי חשוד יותר דאין רגילות עכו"ם בכך עיין ב"י, ובחודשי הארצות וכאן אין להאריך. כתב הלבוש בסעיף ג' גדול אינו יוצא בעניית אמן מפי קטן בר חינוך ואינו יודע דזה להתוספות במגילה (ט"ז ב ד"ה ורבין ואנן בסיון קפ"ו [סעיף ב] קיימא לן דקטן מברך לאביו אע"ג דהוה רק דרבנן ולבוש שם כתב כשאכל קטן כדי שביעה, היינו דלא ליהוי תרי דרבנן ועיין מ"א [סימן קפ"ו] [ס"ק] ועיין עטרת זקנים (ד' [ב] בשם לחם רב כתב ג"כ דאינו יוצא גדול בברכת קטן ואינו יודע למה וצ"ע * : רמ"א (א) אב"ל. עיין ט"ז. עיין מ"ש במ"א א' ועיין אליה רבה אוח ב' ג' באורך בזה: (ב) כמו המוסק. עיין ט"ז. עיין מ"א [סימן] (ב') [ג] ופרי חדש בשו"ת סימן יו"ד הביא הא דחלב קרוש, יע"ש. ופרק אין מעמידין [ע"ז לט. ב] דבש אי איערובי מסרי סרי, יע"ש. האריך והתיר המוס"ק לתת בתבשיל דעפרא הוא. ומיהו ליתן בתבשיל יותר מששים אף דלטעמא אמן מפי קטן בר חינוך רק מדרבנן, ובפריי ליו"ד בפתיחה להלכות תערוכות [ח"ג פ"א] כתב: בזה, תו הוה ספק פלוגתא דרבנן ולקולא*. ואין מבטלין איסור לכתחלה דרבנן הוה: עיין ש"ך יו"ד [סימן] צ"ט אות זי"ג ופריי שם, ועוד אני אומר באולי דאף למאן דאמר דעבידא לטעמא מן החורה לא בטיל (עיין פרי חדש יו"ד סימן צ"ח ס"ק כה), מכל מקום ממה נפשך אם בחר מעיקרא אזלינן בטל הוא כי שם אין לו טעם בששים ועתה נהפך וסגולה טבעיות "לבושם" ונותן טעם הרבה מכל מקום זה לא אסרה תורה, בשלמא גוף הדבר אסור דכיון שנאסר פעם א' לא יצא מאיסור הראשון מה שאין כן טעמא כאמור וליתן

בסימן מס"ו [סעיף ט"ו] הנה אף לרא"ש דכתב דמוס"ק אפשר דאסור ולהר"מ"ה ענין כן סולת קודם שפסק הימר הוא ונעמה נהפך לדבש, וז"ל חמץ שאני לרא"ש לחמץ עיסות כמה עיסות ענין נפסל מאכילת כלב ובשאר איסורין די נפסל לאלס עיין שו"ת פרי חדש כאלו ובהלכות פסח. ועוד דומן ענין כי לא נגעה יסהפך לדבש ובסולת דבש

מחצית השקל

קורא בספר תורה פרשת אחרי מות, וגולל עד פרשת אמור וקורא שם פרשת היום, וליכא בזה משום טרחה כיון דאמור ואחרי סמוכים, ובכדי שמתרגם המתרגם יש זמן לגולל עד אמור, אבל כפרשת פנחס כמסופי היום היה ג"כ צריך לקרות, והוא רחוק יותר מכדי שמתרגם המתרגם הפסוק ויכא טרחה דציבורא, לכן קורא פרשת פנחס בעל פה, אע"ג דקיי"ל גיטין (ז) ב' דבריהם כעבבא אין אחת רשאי לאמרן בעל פה מכל מקום הותרה משום טרחה דציבורא, ועל זה פריך למה הותר לו לקרות בעל פה וייתיי ספר תורה אחרני שתהיה מגוללת מאתמול עד פרשת פנחס: יצטרך לברך שנית. ועיין לעיל סימן קמ"ג (מ"א ס"ק ט): דדוקא בברכת התורה כיו משום כבוד הצבור. וא"כ אין חיובה של הברכה חיוב גמור ולכן די לפוטרה בפעם אחת ולא לגרום עוד ברכה, משא"כ ברכות אחרות דהם חיוב גמור: וקשה דהא בגמרא ביום הכסופים כו'. ר"ל גמרא דיומא דף ע' הנוכר לעיל: ואף דלא קיי"ל הכי. היינו בשעת הרחק וכדאיתא סימן דקיי"ל סעיף ג': שלא להביא כ"ל הפירות לפניו בבת אחת. כדי שלא לפטור בברכה אחת וניהו דאם הם כבר לפניו אסור לסלקן כדי להוסיף ברכה, אבל לצוות שלא להביא לפניו בבת אחת הותר בשבת, והוא הדין דמותר לצוות שלא להביא תוך הסעודה: ומיהו אף בחוץ אם אין חפץ כו'. ר"ל שאין דעתו משום להוסיף ברכה, אלא שאין חפץ כו': ובכנסת הגדולה כו' דאפילו מצווה כו'. אם דעתו כדי להוסיף ברכה:

רמ"ו (ס"א) אחריו כו' ולי נראה משום שהם כ"ל השנה כו'. זה טעם למה שאין מברכים עליו שהחיינו: ובכ"ז בו פירש משום שכשמשפטיק כו'. זה טעם למה שאין מברכים עליו ברכה אחרונה: כבר עברה הנאתו. והוי דומיא דאכילה אם כבר נתעכל המזון במעיו שאינו מברך אחריו וכמו שכתוב לעיל סימן קפ"ד סעיף ה': (ס"ק א) המוש"ק כו'. והרמ"ה היה, כצ"ל: ונראה י"י דהא אפילו ראייתו צריכה ראייה. ר"ל ראייתו שהביא מרבש שנפל בו איסור שרי דהיא גופה נגאל ליה דשרי, ואף דשרינן הרבש שכנפי ורגלי הדבורים מעורבים בתוכו אין הטעם משום שהכנפים ורגלים נעשו דבש ואולינן בחר השתא, אלא הטעם דמותר דאין בכנפים ורגלים טעם איסור והוי כעצמות החמור דאין מטמאין טומאת אוכלים, דאין עליהם

ברכות הלכה ט"ו מגמרא ברכות ל"ג א', ופרק י"א הלכה י"ז כל דבר שמספק לך עושין בלא ברכה לעולם יזהר אלס בברכה שאינה צריכה, ובספק משנה שם ספק ברכות לקולא משום חומר לא תשא. ומה שכתב לתוספות אלס מנכר מספק אין עובר, ברכת המזון דין תורה אף להר"מ חייב ואף לדידה ספק תורה לחומרא מדרבנן, כחצנו במקום אחר נפסיחה להלכות ברכות אוח בן נכח"ה גוונא שהיה מחויב ואינו יודע אלס עשה או לאו מן התורה ואף דרבנן מו ליכא לא תשא, ובפרט לדעתו [בספר המזנות] בשורש הא' כל מידי דרבנן יש בו דין תורה מלא מסור ועל פי התורה אשר יורין. וברכות דרבנן אלס מסופק כיון דלמתי דספיקו לקולא אף לא תשא דרבנן אסור וכלן אין להאריך. ומה שכתב לענין ק' ברכות עיין בסימן מ"ו צמ"א ח'. עניית אמן אחר ברכת המורה וברכת המזון ומעין ג' (ט"ז) יש אומרים דין תורה להרמב"ן ז"ל [ספר המזנות מזה עשה לדעת הרמב"ן מזה טו] וקרי"ת ספר נהלכות מפלה פרק י' הלכה יט' עיין צמיצת גמא פרשת האזינו [אוח א] הארכתי בו עיין הלכות שזעזות פרק י"ב הלכה א' י"ב וז"ע קל"ת:

רמ"ו כתב המור. עיין מ"א. [סימן] רל"ו סעיף ו' (טעמו סופר רי"ו). ובסימן (רי"ג) [רי"ח] אות י"ג כתב בן דלכילה ושמה קודמת לריח אפילו שהכל לשמן אפרסמון. ועיין אליה רבה [סימן] רי"ג [סימן] א' האריך, ואנו אין לנו אלא דברי הבי"ו בסימן רי"ב ד"ה המאל' דשמה קודמת לריח: א דאחריו. עיין מ"א. הלכן בתרמי, אבל הט"ז אות א' כחז דהנאה מועטת שנספק מיד ודומה לנתעכל המאכל דאין מנכר ברכה אחרונה. ואלס לא בירך קודם שמיים או בשעה שמיים שזו אין מנכר כמו נאכילה ושמה וכל ברכות הוא הדין כאלן. ועיין אליה רבה אות ג' ב' האריך, יע"ש: ב מין עץ. עיין מ"א. כמו מי הורד כסעיף ג' דמנכר בורא עצי בשמים, וא"י"ה צלות י"י יצוטר עוד: ג המוש"ק. עיין מ"א. ואף למאן דאמר איצירה מתפרקין והחידוש הוא דלמתי ממי מכל מקום צ"ל דבחר מעיקרא אזלינן לא פליגי כו' וכל שכן למאן דאמר איצירה מתפרקין קשה מלן. ועיין פרי חדש בשו"ת סימן יו"ד הביא הא דפרק אין מעמידין [ע"ז לג. ב] דבש למאי יחוש לה אי משום איערובי פירש הר"ן [טו, ב ד"ה גמ' בשם י"ש אומרים שזו ברה מסרי סרי ונעשה דבש, יע"ש. וז"ל הסם הוה מין צמינא לאמר שנהפך ונעשה דבש ומן התורה מד צמרי בעל ומדרבנן אסור הסם דליכא ספק וגם כהאי גוונא לא גזרו, מה שאין כן כאלן הוה אינו מיני שנגרש ולמאן דאמר טעמא לא בטיל באלף מן התורה י"ל דלמאן, ועיין מה שכתבתי בט"ז אות ז' מזה. ומה שאוסרין דבש המעורב בסולת

מצי דלמתי בחר השתא וילפינן מיניה בעלמא לילך בחר השתא. והוה מצי לדחות א"כ הא דאמרין חתם הניחא למ"ד דם נעכר ונעשה חלב (ר"ל דמהאי טעמא מניקה אינו רואה דם והיא בחזקת מסולקת דמים). אלא למ"ד אבריה מתפרקים כו' עד אחר כ"ד חודש מאי איכא למימר. ומסיק דהחידוש הוא דראוי לאסור דהוי דבר הבא מן החי והוי כאבר מן החי או בשר מן החי, וכיון דקיי"ל כמאן דאמר אבריה מתפרקים וכדאיתא ביורה דעה סימן קפ"ד [סעיף ו] וקפ"ט [סעיף ג] ולדידהו לא אמרינן דם נעכר ונעשה חלב, ואין לומר דלמ"ד אבריה מתפרקים אמרינן מסכרא דאולינן בחר השתא, ואין לומר דלמ"ד אבריה מתפרקים אמרינן מסכרא דאולינן חידוש מאי דמעיקרא היה דם. הא לא קיי"ל כהאי מאן דאמר אלא כמ"ד אבריה מתפרקים והחידוש הוא ענין אחר כנוכר לעיל, אלא על כרחך צ"ל דסכריא ליה למגן אברהם כיון דמעיקרא דבעי למימר דהחידוש דם נעכר ונעשה חלב על כרחו צריך לומר דהסכרא דבעי לילך בחר מעיקרא, מהיכי תיתי נימא דמסקנא דמסיק אבריה מתפרקין כו' חזר בו מזה וסכריא ליה דהסכרא חיצונה לילך בחר השתא. ואם כן הוי מצי לדחות דליכא למימר דילפינן מחלב דתיקשי לדידן דקיי"ל כמאן דאמר איבריה מתפרקים

הוי עזירה מדאורייתא כיון דגריס לבדך ברכה שאינה צריכה ועכר על לא תשא דמן החורה, אלס יונתא דרבך ברכה נמי הוי בלא תשא, ועל כרחך מה שחייבו חכמים לבדך היינו משום דמחייבו לבדך מדרבנן שאסמכוהו על לאו דלא מסור אין בכלל לא תשא לשוא, אבל בזה כיון דלא סח לא היה מחויב לבדך אף מדרבנן רק ע"י משעו"ה שמה הפלא אלס עמנו לכלל חיוב ברכה, א"כ גרס ברכה שאינה צריכה כדומה כימנא שהיה הנג"א [שם] שאף זה בכלל ברכה שאינה צריכה א"כ ממילא עובר על לא תשא מן התורה, א"כ השתא מני אחיא אפילו כרבי יוסי (הגלילי), ומי דחקו דלמתי בלא בירך ברכה שנים ואחיא דלא כרבי יוסי (הגלילי) ובעל כרחך מוכח דקעמ ההוספות [נחש השנה ג], א ד"ה אלס דל דרך ברכה אינו עובר בלא תשא ומשום הוי אף בברכה שאינה צריכה, וא"כ ממה נפשך בין בירך וכו' לא בירך הכל הוי כעכבר דרבנן ובעל כרחך אחיא דלא כרבי יוסי (הגלילי) וזה למה צריכה לדעת התוספות ודו"ק: רמ"ו (פסח ב) אם זה שיוצא ממנו הרריה וכו'. י"ב עיין צמ"א [סימן] ג מה שהקשה על הרא"ש נגש רבינו יונה מין נבלה הנהפך לדבש, ועיין בחיבורי מסכת נדה דף ט' מה שכתבתי עליו בזה, גם בחיבורי למסכת עבודה זרה דף ק"ט עמוד ז' גבי חומץ של נבחים מה שפלטנו שם מה דכתיב נמנמני ענש"י ודו"ק היטב:

(שם) כמו המוש"ק מברך בורא מיני בשמים. י"ב עיין בחיבורי ספר המינים מה שכתבתי בדברי רבינו יונה גבי מוסק, ועיין בחיבורי מי נדה במסכתא נדה דף ט"ז גבי מי יין וטור מעטמא מה שכתבתי שם פסח ודו"ק היטב:

יד אפרים

רמ"ו (מג"א פס"ו) אם אין חפץ יאכופז א"תא מעט מעט או וכו' אלא דבשבת ראו יעשות כו', כצ"ל: רמ"ו (מג"א ריש הפסוק) עיין סימן רצ"ו, כצ"ל: (שם פס"ו) וכתב הרב רבינו יונה ז"ל, כצ"ל:

רמ"ו (ב) מג"א סק"ג והרב רבינו יונה ז"ל. כתב דלפטר לומר, כצ"ל:

אוצר מפרשים רמ"ו א (מג"א פס"ו) טור וזרמ"א פ"ה. י"ב פ"ו דברכות סימן ל"ח: (החם טופר)

ד. (שם ע"ב מהדורת אמ"ד תנ"ח):
ה. (רמב"ם פ"ט מהלכות נכרות) והרא"ש (שם פ"ח סימן ג) והטור (שם המוספות שם מג, ב ד"ה האין):
ו. תוספות שם צמנדור א' ד"ה ועלן והרמב"ם שם שם ב' ד"ה ע"ב ק"ו, ד':
ז. מרדכי (שם, הגהות מיומיות שם אות א) בשם ר"מ מרונגנבורג (נכרות מהר"ם סימן כא) והרא"ש (שם פרק ו סימן ו):
ח. רמב"ם שם טו, ו. רא"ש שם סימן לו. מרדכי שם. גירסות מהר"ם שם:

הגהות והערות

ח עיין מה שכתבתי סוף סימן ר"ד: (ג"יין מ"א)
ט סימן ר"ד: (ג"יין מ"א)
ס עיין סימן ר"ב: (ג"יין מ"א)
כ עיין דברי יוסף אות כ"ב, ועיין נכר"י שם ע"ב: (ג"יין מ"א)
ל עיין מה שכתבתי סוף סימן ר"ד: (ג"יין מ"א)
מ עיין מה שכתבתי סוף סימן ר"ד: (ג"יין מ"א)
נ עיין מה שכתבתי סוף סימן ר"ד: (ג"יין מ"א)
ס עיין מה שכתבתי סוף סימן ר"ד: (ג"יין מ"א)
ט עיין מה שכתבתי סוף סימן ר"ד: (ג"יין מ"א)
כ עיין מה שכתבתי סוף סימן ר"ד: (ג"יין מ"א)

ל"כ לכולי עלמא שרי, מידי דהוי אכשרה שניקה מן הטריפה דמוטר להעמיד גבינות בקיפתה [חולין קטו, ב], ועוד להדגש הוא טוה למאכל. ומה שכתב הרב רבינו יונה דפירש"א זעלמא [הוא] היינו שאין עליו מורס דם וז"ל הדר"א קושיא לדוכמא. וצ"ל אפרות שנוול מצינת טריפה ב' אמרינן [תמונה לה, א] כל כמה דלא מסתא לא גביל ובעידנא דקביל עפרלא זעלמא הוא. משמע דאי לא האיי טעמא אסור דנתר מעיקרא זולנין. ואם תאמר הכי נמי קודם שנעשה מוסק"ק עפרלא [הוא] כי מי יודע זה, ועוד דגבי דגש מאי איכא למימר וז"ל: ד ראווי דאביה. אפילו אין ראוי לאוכלו כפני עלמנו רק ע"י תערובות [כמו שכתבתי (ס"ב)]:
ה אינו מברך. דלאו לריח עבדא (נכרות מהר"ם סימן כ): ו ע"י הורד. שקורין רואז"ש אף ע"פ שראוי לאכילה ע"י מרקחת מכל

בשמים ד ואם היה פרי ד (ד) ראוי לאכילה מברך הנותן ריח טוב בפירות (ד) והני מילי בשנטלו להריח בו או לאכלו ולהריח בו א אבל אם נטלו לאכלו ולא נתכוון להריח בו אף על פי שהוא מעלה ריח טוב ה (ה) אינו מברך (ג) [ח] ועל כלם אם אמר (ו) בורא מיני בשמים יצא (ז) הילכך על כל דבר (ח) שהוא מסופק בו מברך בורא מיני בשמים: (ד) (ז) על אגוז (ח) מושקאד"ה ועל קנייל"ה (ט) וקלאו"ו וכל בשמים שהם לאכילה מברך שנתן ריח טוב בפירות:
ג (ה) ו (ח) על (ח) הורד ועל (ח) הקנמון (ט) שהוא עור יד (י) הנדי ועל ז מי הורד (כ) ועל (כ) הלבונה (ח) (ט) והמצטייבי וכיוצא בהם: בורא ז עצי בשמים:

ועלמא הוא: (ג) וע"כ כ"ס כ"ו. פירש"א ז"ל (קנ"ב א ד"ה ועלן אפילו המריח על פירות דזורה מיני בשמים היא כוללת כמו שהכל נאכילה: (ד) ע"כ אגוז מושקאד"ה. הוא עיקר פרי, והקנייל"א שהוא זימנ"ד, וקלאו"ו א שהוא נעגלי"ך, אף שהוא אינו עיקר הפרי מכל מקום עיקרו עומד לאכילה על כן שם פרי עליו לריחו: (ה) ע"כ הורד כ"ו עצי בשמים. שהרי יוצא מן האילן ואינס

ומתקבץ שם תחלה כמין דם, ואח"כ מתיבש ונעשה ממנו המור. והרמ"ה היה אסורו משום חשש דם והרב רבינו יונה (נכרות לה, ב ד"ה ורמ"ה) כתב דפירש"א זעלמא הוא אע"ג דתחלתו היה דם, דנתר השמ"א זולנין, מדע שהרי הדגש אס נפל לתוכו חמיכת אסור נימוח נמוכו, כיון שדך הדגש להחזיר הדבר שנטל לתוכו דגש, דיינין ליה כמו השמ"א הכי נמי אע"פ שחלתמו היה דם דנתר השמ"א זולנין. ואדוני אבי הרא"ש (שם פ"ו סימן לה) כתב ונראה לי דאפילו ראיתו זריכה ראייה עכ"ל. ולע"ד תמוה [ד] הא יש ראייה צדורה להיתר ממה שכתב הרא"ש צדוף פרק כל הנשר [חולין פ"ח סימן נג], נחלב טריפה צמעי כשירה דכתב רבינו חס [שם קטו, ב נמוספת ד"ה הכי] דלס הוא קרוש הוי כפירש"א זעלמא. אס כן הכי נמי כיון שנקרש על הצהמה נעשה פירש"א, דמה לי תוך הצהמה או על גבי הצהמה, אידי ואידי פירש"א

מקום אין עיקרן עומד לאכילה אלא להריח. ואם תאמר כיון שאינם עיקר הפרי לא לנכך עליהם ע"י בשמים (כ) כמו שכתבתי סימן ר"ד סעיף י"א נראה לי דשאני הכא דאי אפשר לנכך עשבי בשמים כיון שאינו מין עשב, לכן מנכך ע"י בשמים: ז מי הורד. אפילו למאן דפליג [כפימין ר"ב סעיף ט"ו] היינו משום דמי פירות אין להם טעם [כפימיות] (בשפירות) עזמא, מה שאין כן כאן דמי הורד מריחין כמו הורד עזמא (ב"ח ק"ב ב ד"ה ומי):

ועלמא הוא: (ג) וע"כ כ"ס כ"ו. פירש"א ז"ל (קנ"ב א ד"ה ועלן אפילו המריח על פירות דזורה מיני בשמים היא כוללת כמו שהכל נאכילה: (ד) ע"כ אגוז מושקאד"ה. הוא עיקר פרי, והקנייל"א שהוא זימנ"ד, וקלאו"ו א שהוא נעגלי"ך, אף שהוא אינו עיקר הפרי מכל מקום עיקרו עומד לאכילה על כן שם פרי עליו לריחו: (ה) ע"כ הורד כ"ו עצי בשמים. שהרי יוצא מן האילן ואינס

ומתקבץ שם תחלה כמין דם, ואח"כ מתיבש ונעשה ממנו המור. והרמ"ה היה אסורו משום חשש דם והרב רבינו יונה (נכרות לה, ב ד"ה ורמ"ה) כתב דפירש"א זעלמא הוא אע"ג דתחלתו היה דם, דנתר השמ"א זולנין, מדע שהרי הדגש אס נפל לתוכו חמיכת אסור נימוח נמוכו, כיון שדך הדגש להחזיר הדבר שנטל לתוכו דגש, דיינין ליה כמו השמ"א הכי נמי אע"פ שחלתמו היה דם דנתר השמ"א זולנין. ואדוני אבי הרא"ש (שם פ"ו סימן לה) כתב ונראה לי דאפילו ראיתו זריכה ראייה עכ"ל. ולע"ד תמוה [ד] הא יש ראייה צדורה להיתר ממה שכתב הרא"ש צדוף פרק כל הנשר [חולין פ"ח סימן נג], נחלב טריפה צמעי כשירה דכתב רבינו חס [שם קטו, ב נמוספת ד"ה הכי] דלס הוא קרוש הוי כפירש"א זעלמא. אס כן הכי נמי כיון שנקרש על הצהמה נעשה פירש"א, דמה לי תוך הצהמה או על גבי הצהמה, אידי ואידי פירש"א

שערי תשובה

במשכונות הרב"ז [חלק א סימן רצו] והביאו בכנסת הגדולה סימן רכ"ה [הגב"י, וברכ"י יוסף אות א] כתב שלא שמענו ולא ראינו זה וכן עמא דבר שלא לברך בהחיינו על הריח ע"ש: (ו) בורא מיני בשמים יצא. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת [אות ח] שכתב שמענו מחכם אחד שאם יש לפניו עצי ועשבי בשמים, לולל בברכה אחת, בא"י אמ"ה בורא עצי ועשבי בשמים [ולא] לברך בפרטות על כל אחד. והחכם הוקשה בעיניו שלא מצונו לכלול כי אם בברכת עינין ג', והתוספות [נכרות מה, א ד"ה על] כתבו דאין זה מצות חבילות הדשכת על הארץ המוציא מונוגות גפן, ואין יכלול כאן, ושוב מצא בירושלמי נומאי פרק ה הלכה ב] גבי המפריש תרומה ותרומת מעשר וזלה וכן פסק הרמב"ם (מעשר א, טו) דכולל הכל עכ"ל. ובקונטרס אחרון שם כתב שצריך להתיישב דאין ראייה משם דכחא חשיבי כ"ו ע"ש. ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סימן ד' באורך בענין ברכת להניח ועל מצות תפילין, וע"ש מה שכתב על דברי הירושלמי [שם] והתוספתא [נכרות פ"ו הלכה ט] ודברי הריב"ש בתשובה סימן אפ"ל וע"ש ברב"ה הש"ס בסוכה דף מ"ו [ע"א] שרמז להם המג"א בסימן כ"ה [ס"ק ט] ע"ש: (ח) בשולחן ערוך סעיף ג' הקנמון שהוא עור הנדי. עיין בהגהות בעל תוספת שבת - ספר פלאים ובסימן רצ"ו במג"א [ויש [סימן] ומ"ש בתוספות שבת שם [ס"ק א] וביד אפרים שם, שאפשר שטעות סופר במג"א וצריך לומר מור הנדי, ועיין במחזיקי ברכה (שם) [אנת ו] שהביא דברי שיורי כנסת הגדולה [בהג"ט אות יב] והתוספות שבת [שם] שכתבו שטעות סופר בשו"ע. ומחזיקי ברכה כתב דליתא, [ועיין שם שכתב דעור הוא עץ בלשון ערבי, והנדי ר"ל מאינדיא"ה ששם גידולם. ובטורקי קורין לו אודאגא"ש ובלע"ז ספרדי קורין עין אלוא"ס כמו שכתב הרמב"ם בפירושו המשניות [כריחת פרק א סוף משנה א]. ושפיר מברך עצי בשמים. ועיין בחוות יאיר דף רמ"ט מתרגום שיר השירים ד, יד ותהילים מה, ט מור והאלות מתרגם אקסיל אלואן, והביא שם מערוך עץ אלואה על ממשח אלואה ומלאן דשם הבושם כן הוא בלע"ז: (*) עצי בשמים יצא. וכתב בברכי יוסף (אות טו) בשם מהר"י פראגי

ועלמא הוא: (ג) וע"כ כ"ס כ"ו. פירש"א ז"ל (קנ"ב א ד"ה ועלן אפילו המריח על פירות דזורה מיני בשמים היא כוללת כמו שהכל נאכילה: (ד) ע"כ אגוז מושקאד"ה. הוא עיקר פרי, והקנייל"א שהוא זימנ"ד, וקלאו"ו א שהוא נעגלי"ך, אף שהוא אינו עיקר הפרי מכל מקום עיקרו עומד לאכילה על כן שם פרי עליו לריחו: (ה) ע"כ הורד כ"ו עצי בשמים. שהרי יוצא מן האילן ואינס

ומתקבץ שם תחלה כמין דם, ואח"כ מתיבש ונעשה ממנו המור. והרמ"ה היה אסורו משום חשש דם והרב רבינו יונה (נכרות לה, ב ד"ה ורמ"ה) כתב דפירש"א זעלמא הוא אע"ג דתחלתו היה דם, דנתר השמ"א זולנין, מדע שהרי הדגש אס נפל לתוכו חמיכת אסור נימוח נמוכו, כיון שדך הדגש להחזיר הדבר שנטל לתוכו דגש, דיינין ליה כמו השמ"א הכי נמי אע"פ שחלתמו היה דם דנתר השמ"א זולנין. ואדוני אבי הרא"ש (שם פ"ו סימן לה) כתב ונראה לי דאפילו ראיתו זריכה ראייה עכ"ל. ולע"ד תמוה [ד] הא יש ראייה צדורה להיתר ממה שכתב הרא"ש צדוף פרק כל הנשר [חולין פ"ח סימן נג], נחלב טריפה צמעי כשירה דכתב רבינו חס [שם קטו, ב נמוספת ד"ה הכי] דלס הוא קרוש הוי כפירש"א זעלמא. אס כן הכי נמי כיון שנקרש על הצהמה נעשה פירש"א, דמה לי תוך הצהמה או על גבי הצהמה, אידי ואידי פירש"א

אוצר מפרשים

מצומצם משום שיעור מים שבו. וכן הכי נמי א לא הוי כתיב לחם. ועיין צ"ע לד"נא במים שבלחם, ועיין לשון רש"י בפסחים דף ל"ג עמוד ב' סוף ד"ה טמא מה שפחט, ויש לחלק וק"ל. ובלאו הכי לא נאמר בש"ס כריחת דף ה' עמוד א' אלא על דרך צריכותא וסלקא דעתא, אבל לא לפי האמת חלילה ששינוי כזה יתיר איסורים, ועיין בחולין דף ק"ב [ע"א] המחא חלב וכו' החם לא משום שינוי אלא משום דאכילה כתיב ואין שתייה בכלל אכילה אלא בתירוש ויצהר, אבל כל משקים היוצאים אי חזרין לתוך המאכל ואוכל שפיר חייב אע"ג דנשתנה, כמו שכתבו התוספות בכבודות דף ו' עמוד ב' סוף ד"ה רושכ וכו'. ונפלאתי על דברי הגאון מקור חיים סימן תס"ו [ביאורים סי"ד] בזה ע"ש וכבר קדמו הפני יהושע בספק [בענין] חדש [קונטרס אחרון למסכת קדושין] [ועיין ש"ח חתם סופר או"ח סימן ל"א]: (א) (שם סק"ה) שיעושין פמנו זפת. נראה לי כעין זפת צריך לומר. דזפת ריחו רע בסוטה דף (י"ח) [יב] [ע"א] ובלשון אשכנז קורין לו מאסטי"ק:

ועלמא הוא: (ג) וע"כ כ"ס כ"ו. פירש"א ז"ל (קנ"ב א ד"ה ועלן אפילו המריח על פירות דזורה מיני בשמים היא כוללת כמו שהכל נאכילה: (ד) ע"כ אגוז מושקאד"ה. הוא עיקר פרי, והקנייל"א שהוא זימנ"ד, וקלאו"ו א שהוא נעגלי"ך, אף שהוא אינו עיקר הפרי מכל מקום עיקרו עומד לאכילה על כן שם פרי עליו לריחו: (ה) ע"כ הורד כ"ו עצי בשמים. שהרי יוצא מן האילן ואינס

ומתקבץ שם תחלה כמין דם, ואח"כ מתיבש ונעשה ממנו המור. והרמ"ה היה אסורו משום חשש דם והרב רבינו יונה (נכרות לה, ב ד"ה ורמ"ה) כתב דפירש"א זעלמא הוא אע"ג דתחלתו היה דם, דנתר השמ"א זולנין, מדע שהרי הדגש אס נפל לתוכו חמיכת אסור נימוח נמוכו, כיון שדך הדגש להחזיר הדבר שנטל לתוכו דגש, דיינין ליה כמו השמ"א הכי נמי אע"פ שחלתמו היה דם דנתר השמ"א זולנין. ואדוני אבי הרא"ש (שם פ"ו סימן לה) כתב ונראה לי דאפילו ראיתו זריכה ראייה עכ"ל. ולע"ד תמוה [ד] הא יש ראייה צדורה להיתר ממה שכתב הרא"ש צדוף פרק כל הנשר [חולין פ"ח סימן נג], נחלב טריפה צמעי כשירה דכתב רבינו חס [שם קטו, ב נמוספת ד"ה הכי] דלס הוא קרוש הוי כפירש"א זעלמא. אס כן הכי נמי כיון שנקרש על הצהמה נעשה פירש"א, דמה לי תוך הצהמה או על גבי הצהמה, אידי ואידי פירש"א

הגבות ברכת הפירות סימן רטז

קכט 257 באר הגולה

(ד) גאבל לאחרי (ג) אין צריך לברך כלום : ב (ה) יאם זה שיוצא ממנו הריח עץ (ו) או מין ב שם פ"ד ונדם עץ מברך בורא עצי בשמים. ואם הוא עשב מברך בורא עשבי בשמים. ואם אינו לא מין עץ ולא ג"ח ג ברכות פ"ג מין עשב (ז) כמו (ג) * * המוס"ק מברך בורא מיני בשמים. יואם היה פרי (ד) ראוי לאכילה (ט) הנותן ריח טוב בפירות והני מילי * כשנטלו להריח בו (ו) * או לאכלו ולהריח בו

שערי תשובה

(ב) א"ל לברך. עכ"ל וכו' שנות יפקד ח"ב סוף סימן ל"ז כתב לברך שחיינו על פשעים שנעשו להריח וכן כתב בהגות הרדב"ז וכו' וכו' ככ"ג סי' רכ"ב וכו' כתב שלא שמענו ולא ראינו זה וכן פתח

הואיל ואין בו ממש. והא דאין מברכין על רחינה וסיכה כ"ל כיון דאין נכנסין לגוף : (ג) המוס"ק. הוא פיו"ס ב"א. וכתב הטור שהיא זימת חיה ידוע ויש לה חטוטרפת בלוארה ומתקבץ שם בתחלה כמין דם והח"כ מתיבש ונעשה ממנו המוס"ק והר"ה היה חושש לאוכלו משום דם והר"י כתב דפירשא בעלמא הוא אף ע"ג דמתחלה היה דם וע"י ס"ו ומ"א ונכנה"ג : (ד) ראוי לאכילה.

באר היטב

שמואל סי' מ"ה וע"י הל"ק סי' ל"ה : (ב) א"ל לברך. והגאה מועטת היא סי' שפסק מיד ודומה לאוכל שנתעכל במעיו. ומ"ס אין מברכין עליו שהמיונו ל"ח עמ"א. אין מברכין על קול ערב הואיל ואין בו ממש. והא דאין מברכין על רחינה וסיכה כ"ל כיון דאין נכנסין לגוף : (ג) המוס"ק. הוא פיו"ס ב"א. וכתב הטור שהיא זימת חיה ידוע ויש לה חטוטרפת בלוארה ומתקבץ שם בתחלה כמין דם והח"כ מתיבש ונעשה ממנו המוס"ק והר"ה היה חושש לאוכלו משום דם והר"י כתב דפירשא בעלמא הוא אף ע"ג דמתחלה היה דם וע"י ס"ו ומ"א ונכנה"ג : (ד) ראוי לאכילה.

משנה ברורה

והריח בלא ברכה וזכר לאחר שגמר מלהריח הפסיד ברכתו וכמו באכילה לאחר שגמר מלאכול שהפסיד ברכתו הראשונה וכמו שכתב בסיומן קס"ז ס"ח : (ד) אבל לאחריו וכו'. דלא תקנו ברכה אחרונה רק באכילה ושתייה ולא בריח (ג) שהגאה מועטת היא. כתבו (ד) הפוסקים היו לפניו שתי ברכות אחת של טעם ואחת של ריח נוטל. תחלה המין של טעם בימינו ומברך עליו לפי שהיא חשובה שנכנסת בגוף ואח"כ נוטל של ריח ומברך עליו. עוד נתבאר בפוסקים דדוקא אריח תקנו חכמים ברכה ולא אקול [ר"ל בשומע קול נעים] שאין בו ממש וכן לא תקנו ברכה ארחינה וכדומה משום דאין נכנסין לגוף : (ה) א"ל וכו'. ר"ה לברך כילד מברכין עליו וע"י קאמר א"ל וכו' : (ו) או מין עץ. ר"ל (ה) א"ל דלאו עץ גמור הוא דרכיך מ"מ כיון דמוציא עליו מעלו מברך בורא ע"ב : (ז) כמו המוס"ק. ובלשון לעו פיו"ס ובשמים זה בא מן החיה לפיכך מברך עליה בורא מיני בשמים. ודע שמוס"ק זה יש אומרים שגא מויעת חיה ויש אומרים שגא מדם של חיה אחת שמתקבץ בלוארה והח"כ מתיבש ונעשה בוטח ולפי סברא זו האחרונה יש שרלו לאסרו עכ"פ לתת בקדירה להטעים בריחו את התבשיל דמס אסור באכילה (ו) והרבה פוסקים מתירים אפילו לתת בקדירה דלזלין בחר השתא והשתא לאו דם הוא אלא עפרא בעלמא שנותן ריח טוב ועיין בא"ר שאלדד להורות כדכריהם ונפמ"ג במשכ"ז מלדד ג"כ דיש לסמוך על דברייהם להקל אף בתחלה ביש ששים כנגדו בתבשיל : (ח) ראוי לאכילה. כאתרוג וחסוף או פרי אדמה שמריח ריח טוב. ואפילו אינו ראוי לאכול בפ"ע אלא ע"י תערובות וכמו שיתבאר בסוף הסעיף : (ט) הנותן וכו'. עיין בא"ר שכתב דתש"ס ופוסקים משמע שצריך לומר אשר נתן בלשון עבר : (י) או לאוכלו ולהריח בו. ואיזה מהם יברך

ביאור הלכה

בלרץ כגון שחולך נשדע שגדלין בו אוחן הפירות והבשמים המריחין [כן משמע מהכנה"ג והובא בהגות מהר"ח פ"ט כפי' רי"ז] : * המוס"ק. עיין מ"ב ומוכח מזה דדבר האסור באכילה מותר להריח בו עד כאן לא פליגי כה"ל והרשב"א אלא לאכילה אבל להריח בלא מובחר בש"ס ומברכין ג"כ עליה ושמעת מינה דמותר להריח אף אם יצאה דבוא דם חיה וכ"כ נכ"ס בש"ס וכו' כמאמר מרדכי בש"ס פ"ח ופ"ח ביו"ד סימן ק"ח לפנין ריחא מלחא. איכא דמסתברא דלא כל דבר שוב כזה דדבר כמו מוס"ק וכדומה שיעקרו עומד להריח ולא לאכילס ואפילו אם נותנין אותו בקדירה ג"כ גיקרו להריח בודאי לא חיישינן כשמריח שמה יבוא לאוכלו משא"כ בדבר שיעקרו עומד לאכילה ומחמת טוב טעמו מריח כזה מסתברא דלכתחלה אין להריח כיון דגם ריחו הוא רק טעם התבשיל שמריח מחמת טונו ושמו וכדומה בודאי יש לחוש שמה יבוא לאוכלו ודוגמא לזה איחא בש"ס אמרינן לנויאל סמור סמור לכרמא לא תקרב משום שמה יבוא לאוכלו וכ"כ להריח בו להדיא לפורר בו תלוס לאותו דבר ומכ"כ אם הוא מלחא דליה היה קיבול וכדומה כהכ"ל סוגיא דתבובות סי' ע"ב [הובא לעיל כפי' קס"ט] בודאי אסור להריח בו לתחלה שמה יחלש מחמת ריחו וא"י יהיה מוכרח גם לאכול כהדיא עובדא ה"ל שם בש"ס והסביר לנו שם כה"ל בש"ס כה"ל כה"ל דדיינין ליה כעובדא שהריח ע"ש : * כשנטלו להריח בו. ודוקא נטלו כדי להריח בו דבזה נעשה כאלו הפרי עומד להריח כמו שכתבו סאחרונים כפי' רי"ז אבל אם היה מונח לפניו פל הכלחן והוא נהנה מהריח ומתכוין להריח אינו צריך לברך דברי הפרי עיקר אינו עומד לריח אלא לאכילה כדאיתא בחוספות ואשרי ראשונים ודבר דלאו לריח עבידא אפילו מתכוין להריח אינו מברך כ"ו שלא נטלו בידו כדלקמן כרי"ו : * או לאוכלו ולהריח בו וכו'. עיין בביאור הגר"א ד"ס וה"מ כ"ו שכתב וז"ל עיין תוספות מ"ג פ"א ד"ס ועל כ"ו לאסוקי וכו' ר"ל דאין מברכין כלל [היינו לא תבטיח דאין מברכין בורא עלי בשמים אפילו ברכת בורא מ"ב שיואל כזה נדיעבד על הכל [וכן ברכת אשר נתן] ג"כ אין מברך כשאוכלן אפ"ג דנהנה מריחן] דל"כ ה"ל לאסוקי מוסקי וכל כיוצא ועיין תוס' שם ע"ב ד"ה האי מ"ג ג"כ ע"א למימרא דכל היכא דלאו וכו' [ר"ל דמשם מוכח דכל היכא דלאו לריחא עבידא לא מברכין עליו] ועיין בה"ש שכתב דע"ש האי מאן דמרת באתרוגא מיירי כגון שלקחו להריח בו או לאוכלו ולהריח וכו' אכל וכו' דלא כרש"י ותוספות אכל סיקר כדפת רש"י ותוספות עכ"ל הגר"א ועיין בדמשק אליעזר שכתב דכוונת הגר"א שהתוספות וכן רש"י שם כ"ג ע"א חולקין על כה"ל כה"ל שמתיר לברך כשלקחו לאוכלו ולהריח בו ומע"ש דמ"ב ד"ה אין מברכין וכו' לא כבא בתוך הסעודה היינו אפילו כובא בשביל שיהיה [וכן כרש"י ג"כ ע"א רבינו ירוחם וכן רבינו מאיר [בברכות מהר"מ] כולם כתבו כהדיא בשם התוספות דכשנטלו לאוכלו ולהריח בו חייב לברך ובאמת בתוספות רבינו יסודה על ברכות [שנדפס זה מקרוב] דאיתא שם כמעט כל לשון התוספות אלפנינו יראה שכוונתם הוא כפשוטו משום דאין עקרו לאכילה לכן לא תקנו כב ברכת עלי בשמים אפילו כשמתכוין רק להריח אבל לפני ברכת אשר נתן לא איירי כלל וכו' לברך אפילו כשמתכוין לאכול ולהריח וכ"כ ר"י להדיא בחוספותיו סי' אלו דברים כה"ל לברך דאין מתכוין רק לאכול אפ"ג דנהנה הוא מריח אין מברך כלל כמו שכתב שם וכן ראבי"ה בלכותיו

שער הציון

(ג) רש"י י"ג ע"ד טעם שכבר נפסק שהגאה לגמרי ולפי מאן דנתעכל סמוך נמעי' דאכד ברכתו [כל בו] : (ד) לשון הטור והכלבו והוא מש"ס ברכות מ"ג ע"ב נוטל את חיי וכו' ולא דוקא יין דתשיבא הוא דקדם לריח אלא ס"ה כל דבר של אכילה ושתייה [אחרונים] : (ה) חתלפי או נגיסים מובא בסעיף ע' שם דרכי כדאיתא כפי' [כ"מ מביאור הגר"א דזהו כוונת השו"ע] ומפ"א משמע דהיה גורם מן עץ בלא יו"ד וע"כ ביאר דר"ל השו"ע לברך כזה וכו' ופי' וכו' שם פ"ז ע"ב עליון שאין עומד לאכילה אלא להריח ומקרי רק דבר כזה מן העץ דעכ"ל אינו מין עשב כמו שכתב בס"א בסקי' : (ו) ע"ז ופ"ח ושד אחרונים הובא בא"ר ע"ש :

שאלות

חתים סופר חיד

ותשובות

מא

שמו וכספיה ומאן דשמי קבירא ליה מיימר אומר הנכרי רבנן לדיקום כי הני אי הוה שמו חומר לא הוה אומרי לכרי אשקיינ ט"ו שטרלא הוא והוה ליה כמו שלא בזכונה ושרי אפילו בשתייה עיין ט"ו ואם כן לא מנבעי לתאן דשמי הכי מיימר אומר הנכרי אי ק"ד דיש בו כבד דין יסודך לא היה מניחים אותי להוליך הענבים לגת ואפי' מאן דאסור התם היינו משום דהוכחתו של גוי הוא דאנשים חסודים כאלו לא ישתו שכר והא דאמרינן אשקיי' או שלא ידעו שהו"א גוי או שלא נתנו לבס באיסור נגיעת גוי וכהאי גוונא יחשוב הנכרי מפני הוכחתו רבנן כאלו ישתו שכר אבל הכא שהכל מכירים ויודעים זו שהו"א גוי והאנשים היהודים האלו כל עלמנן לא צאו אלא לעשות יין בהכשר בודאי יאמר הנכרי אלו כבד היה בו דין נכד לא היו מניחים אותי להפוך ענבים אלא על כרחך עדיין דין מים יש לו וא"כ אף על גב דבאמת כבד נמשך ממנו ה"ל נגע גוי בלא כוונת יין שצ"ה"ז שרי אפילו בשתייה בהפ"מ:

מצורף לזה עוד הא מצורף בדברי הראשונים ומציאם הטור והרצ"י ובציבור יותר בד"מ ר"ק ק"ג דיי"ב צ"ה"ז לא מומריי ביה כולי האי ואינו אלא משום גזירת בנותיהן כמו פת ושלקות ובכמה דברים סומכין בזה כמזכיר גם ברמ"א בשולחן ערוך ריש ק"י ה"ל וא"כ רמזי חנן הא לענין מעשר קיימא לן דלא נקרא יין עד שישלה בחציות ורק משום חומרא דדין נכד החמירו לאסור משירד לבדו ובמטעם אחרונה החמירו יותר לאסור נגיעה שהתחיל למשוך והכל משום חומרת יין נכד ואם כן צ"ה"ז דליכא חומרת יין נכד היה לנו לומר דדי לאסור נגיעה כמו במעשר דאורייתא והוי דחליה לקמוך על זה דהרי כ' תוס' שר"ת דלה לנדרת אוחס דהורי' עם הנכרי בנת אף על פי שכבד צומנו לא היו עע"י ארבעה הו"א ר"ת היקל לעשות שותפו' עם הנכרי צ"ה"ז מפני שאינו נשבע בעי"ן עיין תוס' בכורות דף ג' ע"ב ובש"ע א"ח ס' ק"ו בהג' מ"ו לא רלה להחיר לדרוך עם הנכרי אפילו צ"ה"ז מכל מקום בהפסק מרוב' דקמכין ארברי רש"ס דאמר גוים צ"ה"ז לא מנסכי יין נייהו יש ללרף גם קבירא ז' להני"ל להחיר בכה"ג ועיין במהרי"ק שרש ל"ב:

ובחירושי אמרתי לישב דברי העט"ז סימן קכ"ג שהקשה עליו הש"ך שם סקמ"א שכתב בהחזיר גבנותי לגת אי ליכא ס' בחלניס אין היין ששוליי הגבנותי מתבטל ביין שבגת והוקשה להש"ך הא צ"ה"ז קיימא לן יין ביין צם' והיה נכ' לומר הנה הך דהחזיר גבנותי לגת דמיייתי בש"ע הוא על פי דברי הר"אש בעבודה זרה שם שכתב דה"א דר"ה כפקא מניה כוונ' צ"ה"ז וכמו שביאר הט"ו שם סק"י"ב באריכות יעו"ש ומה שכתב המחבר סתומה ומלאה דלה לומר שהיתה סתומה ומלאה עד עתה ולא משך מניה וצ"י בנת אבל עתה נפתחה וירדו בהעברות אל הגבנותי וטס נקמת וירד לבדו וקבירא ליה לר"אש דהגבנותי מפסיק שאין ונה שבתוך הגת נעשה יין על ידי הספון הזה וצחי' מהר"ם א"ש הקשה מה נקשה הש"ס מומתניתיי השטר מותר לומר דמפסק גבנותי ולפע"י דהר"אש לא קאמר אלא בשלא פתחתו צורו דאז הגבנותי מפסיק בין גת לבדו ואין מנה שצבור עושה יין נכד למה שכתב אבל משנתינו והשטר מותר ומוקי ליה ר"ה בעלמנו שפחתו צורו משום דתני סתמא וכיון שיהו הבור מניע לשולי הגבנותי אין כאן הפסק בין יין הבור שצבורתני לייין הגת נעשה הכל יין נכד כן נראה לי יישוב דברי הר"אש מכל מקום לא ראיתי לשום א' מהראשונים זולתו שפסק כן והוא חדוש דין ומהתימה על הרצ"י שקמך על זה לפסוק כן ואין כן דרכו ולא דרך הרמ"א לקחוס על כן היה נראה להעט"ז דהיי' מועיקר הדיון אין לקמוך על הר"אש בזה מ"מ כיון דחומרא דדין נכד ליחא צ"ה"ז והיה ראוי לומר שיעור' משיטלה בחציות כמו מעשר ומסתמין להחמיר עכ"פ צ"ה"ז בליכא הפסק גבנותי אבל בהפסק גבנותי לא נחמיר נמלא לפי זה מהראוי היה לאסור יין הגת עלמנו צמגע גוי בגבנותי אפילו בלא מעורבות הגבנותי ורק משום קולא דר"ה"ז לא אסרינן עד שיחערב וקבירא ליה להעט"ז השתא שנתערב לא נקיל עוד להחיר מ"צמ' צק' צ"ה"ז דתרי קולי בחדא דוכתא לא וקלינן כד כתבתי מאז בחידושי זה סיוע להני"ל:

מצורף עוד הא עכ"פ מי ליכא ר"ת דפליג ארשי' וק"ל דאינו נעשה יין נכד אלא בהתחלת הורדה לבדו ממש ואפשר לומר אפילו בהמשכת הכוס מותר אף על גב דאינו משמע כן צ"י הא הסמ"ג והתורות ומציאם הרצ"י קבירא להו להדיא דהמשכת הכוס לשחות לפי שעה לא מקרי המשכה כלל אף על גב דקבירא ליה כרשי' ותוספות לאסור בהמשכת הגת מני' וצ"י מכל מקום ברוך שבגיית קיל טפי ואיכא נמי רמזין ורמז"ד דקבירא ליה דאף על גב דעושה יין נכד על ידי המשכה כל דהו היינו אותו היין הכמשך אבל לא לעשות יין נכד מה שלא נמשך ממנו וכיון דיש לנו ר"ת ורמז"ד רמזין קמ"ג והתורות שמתירי' לגמרי נהי דלא קיימא לן כוותיה בעלמא מכל מקום נכד ללרף הני"ל להחיר:

בשגם שאין אותה היין צעירו ונחערב צבד גיגוי' אחרים ונדרך פך והלא אפילו באיפויו פתח אחרי שנתערבו צבד צמנו

הולכים להקל בכמה דברים כגון לענין נשפך והכי מני כבד איכא רובא יין נשפך שהוא מיינו אפי"ג דאיכא מני חרלניס רוגיס אינו מיינו אמרינן קליק את שאינו מיינו כמי שאינו ומיינו רבה עליו ומצטלו כמזכיר בה"א שצ"ש עיין ל"ח ומה שהק' הש"ך שם על דין זה קק"ח לא שייך הכא משום שזה בטעמיה על כל פנים וגם מה שכתב לעיל צס"ר יונה לא שייך הכא דארצא הכא אנו מקלקים החרלניס ומצטלים היין ציין צבדו צאופן שאפילו היה איסור כרת היינו יכולים לקמוך אקולות עובא המלורפיס כ"ש צי"י צמנו הזה שאין לו חומר אלא כמו פת ושלקות עכ"פ בהפ"מ יש לקמוך אכל מ"ש לעיל בלי פקפוק להחיר לפע"ד. פק"ק מ"ד ט"ו כסליו תקק"זל. משה"ק סופר מפפ"ד:

תשובה קיו

פה בציבוריתו מלא א' צבדו חקירתו לעשות טמן ממחלגי הענבים והיינו שמלא בכל חרלן וחרלן יש שקידה א' קטנה ומאומה שקידה נעשים שמנים וממים משמרים ומזוקקים טוב מאוד למאכל וכד משפט עשייתו מיד כשמציאים החרלניס והזגים מציית הבר נסין החרלניס בנפה כדי שלא ישאר בהם שום דבר מהזגים ואח"כ מייצקים החרלניס בחמה עד שנעשים יבש מאוד ואח"כ דכין אותם בצמורה עד שנעשים לפרודין קטנים ואותן הפירודין מהצבדן אח"כ צמחבת על האש עד שמעלין זיעה כדרך (הקאפט צענין) ונשעת ההצבדו הזה מרימין מהן ריח יין ואז צעירין כיתמא משימין הכל בשק חזק ויפה וכוצשים אותן צמכשט של ברזל המיומר לכך ועי"ז כותף השמן דרך אותו השק זך וכקי והפסולת היינו החרלניס הכרוכי בשארית כולם בחוד השק ואין שום אדם או קפילא יכול לטעום או להרגיש שום טעם יין באותו טמן או להצמין בינו וצין טמן זית והנה מלבד שזה דבר חדש שלא זכרו ולא רמזו מזה אבותינו וצבותינו חכמי התלמוד ז"ל כבולי סוגי' דכזיר פ' ג' מיינן וגם בצדדים גבי הנורד מן הענבים וצצבועות גבי שצוטה שלא לאכול חרלן וצצבועיות גבי הגלענין דבכוליה איכא כ"מ לדינא בזה אמנם אלא לא לשמעני דינא ולא לחדש חדשים קאמינא דק תלמיד קבא לשאל ולשמוע הלכה למעשה מפני דבר כ"י: —

שלום לתלמידי הרב הרי"ן המופלג החורש כוונה ליזר שאכלך כ"י: קבלתי גי'ה ינדרן טמן הנעשים משקדים הגדלים צענבי חרלי ענבים והם מ"ג ומעלתו בחמתו ומתק לשונו ביאר כל מעשה מלאכה ההיא ומ"מ לא ידעתי שום מקום לאיסור אי משום כימא דכח יין שצחלניס נההשך ונעשה ממנו טמן יש להחיר ודברי מביא סימן ר"י ל"ע ויפה פסק צחק יעקב סימן חס"ז כל דבר שכתבנה לדבר היחיד הותר כגון צשד לדבש והכא היין טמן ואמנם הגאון מקור חיים שם הפריז על המדה ומיייתי מש"ס כדיתת ה' ע"א ובמ"כ לא דק התם לחס אשתנה ולנטרף עמו מים והוא קד"א דמשערי' צמח ולא מחייב צבזית לחס וקלי ה"א כיון שאינו ראוי להקריב ומנו' עומר וכל זה דק ללריכותא בעלמא ולא לדינא אבל דברי מק יעקב בכוננים ואמיתים וה"י דהורחיה ואי משום מעורבות יין כיון שטעמנו כונה פעמים ולא נטעם ונרגע צו טעם יין אין לחוש וגדולה מזו בתשו' כמ"א שחששו צמנו זית משום מעורבות טמן חזיר והחירוס נטעם שאין הגוים מרגשים ורלי' ממשו' רש"א בגבינות של נכרים מדאכלי אותם צימית מעינים ט"מ שאינם מרגשים צו טעם וה"י דכוותי' מכ"ש הכא כמה ישראלים טעמוהו ולא מרגשו צו טעם יין ע"כ כ"ל היתר פשוט ומ"ש מעלתו אהש"ך דאסר אפי' החרלניס הוא ק' דגול ערצבה וז"ל בחי' לנס' ע"ז פ"ה ע"ב דלא נלטרי זיקי בטא"ח ס' ת"ן צמטכיר יורה לבשל צו חנן אסור משום רולה בקיומו פ"י צ"י דלא יצבע היורה ומג"א לא יחא לי' בזה וטעמו דהא היורה לאו איסור הוא ע"כ פי' דרולה בקיומו של שכר שאם יצבע היורה יספך ע"ש ס"ק י"א ונעלם ממנו ש"ס דהכא לא נלטרי זיקי רולה בקיומו של זיקי שהרי אם יספך יין עוב לזיקי כדלעיל למ"ד סוף ע"א חרטי דמלזי זיקי אפי"כ ל"ל דהכלי שהוא צמק לאי' הנאה כגון זיקי דהכא ויורה של חנן הא גופה אסור בהכאה ואסור להיות רולה בקיומו זכר לדבר עלמות שמשו נותר פסחים פ"ג ע"א ולפי' חרלניס של יי"ב הם עלמס אסורים בהנאה ואפסן אסור וכמ"ש ש"ך ס' ק"ג ק"ק כ"ו ולחמס השיג עליו דגול מרצבה ואחמס צבדכה מרובה א"כ: — משה"ק סופר מפפ"ד

תשובה קיה

ישמחהו ה' ואת ציחו כל הימני צפרי' צשי"ט הצע"ל עוד ישמח בצנין עיר ה' היכל ואולם ה"ה י"כ הרב הגאון המופלג המאשה"ג המפורסם כש"ת מוהר"ר מאיר נ"י א"בצ"ק יארמוט: ע"ד אשר ילא לדון צבדך חדש נגיעת עכו"ם ציין בקורד שכך צידו אי אופרד או לא כיון דקיי"ל לקימה ע"י ד"א טמא לקימה וכו' לחיפך

באר הגורל

שמוג מגן אברהם נ"י

אורה חיים תמו הלכות פסח

מ"ז מגן דוד

ג. טור [נ], [ח] נשם צעל
הלכות גדולות [מהדורה
הילסהיימר ח"א עמוד 297
ובשם רב למת' [ט] גלון
[הוא] גראני"ה פסחים סימן
[עטן]:
ד. תשובת הרשב"א [נח"א
סימן קטן]:
ה. הרשב"א בתשובה נח"ו
סימן ט מהל' דפסחים
ל"ג [נ"א]:
ו. תשובת הר"ן [סימן נט
אות ד]:
ז. תשובות [מתן ומהל' דטס]
היינוספות להרמב"ן סימן
קס"ח:
ח. טור [נ], [ח] והגהות
מיימוניות [מתן ומהל' ד
אות ח] בשם ראב"ן
[פסחים קסג, ח] והרא"ש
תשובה כלל כ"ד [סימן
ז]:

ציונים לרמ"א

ט. מדרכי פרק כל שעה
[פסחים רמז קמ"א] והגהות
מיימוניות [מתן ומהל' דטס]
קושטא] פרק ד' והלה ט
בשם ראב"ן [נח] ורבינו פנך
בהגהות סמ"ק סימן רכז אות
יב ד"ה ועל הדגש]:

חכמת שלמה

[ספ"ה ח] בהגיה והמנהג
במדינת אלו שלא לחלו דגש
וכי, כ"ה, הנה בא מעשה לרי
בנייר אחד מפה הקהילה
שביא אלו משק הקהילה
ראש, הדומה למשק ארץ,
שמה יותר חפיים מ"ש,
הניא זה מעיר לונדן, והנה
ג"כ כתב הכשר מהר"ק זק"ק
לונדן, וסג נאמר הארץ
שמסקה זו עשה במדינת
אריזון ענין שאין בו משק
חמור כלל, ובק"ק לונדן נהגו
זה ארבעים שנה לשמות הראש
היה נפסק, ובקשו הרב מלונדן
והבניי ה"ל ממי ליתן
הסכמתו ותוקף גזרתי
לכשתיו גם במדינתו על
פסח, וזה אשר השתמ, אל ירד

לבושי שרד

(1) מ"ו ספ"ה שמה לא
הספיקו להחמיין שלא
כל שבת במים
מחמין, כ"ל:]

הגהות הסמ"ע

ספ"ה ד מעלים צמחים אין
חוששין. [שמה לא] נכנסו
מים אלא [בשבלים
העליונים] אבל לא בכבש
[הערימה וכן הרב] ניכר
לעניים... עליהם, שמה
לא... והיו ספק ספיקא
למ"ש לעיל בהגיה טע"ה
ב' דלגבי אכילה לא מהני
ספק ספיקא ידש לומר
דשאני הכא דסמין... נכנסין
המים אלא רבשבלים
העליונים ולא בכבש
הערימה כי כן עושים
[בשבלים] כשמניחין
הערימות בשיפוס בענין
שאינם נכנסין בניין
הערימה הרב ניכר לעניים
כי משא"כ למעלה בדון
המונח בעליה שאין ניכר
לעניים וק"ל ג"ל:

שכתוב ציורה דעה סימן ק"י [נס], ואפשר ג"כ להתעוררות השלישי
שכי כמו שכתוב שם [ספ"ה ח], אבל בלח לא שייכי הימרים הללו:
ה אין חוששין. שהולכים אחר הרוב שאין מחמין: ו יש
מוחמירין. לחוששין שמה נמערב זו קמח. ואע"ג דגש מי פירות
הוא, מכל מקום הקמח הוא חמץ
גמור, שנהגין לרשות החיטים: ואם חיימי לומר ירדו שמה לא נחמץ [ט] אכל לאכלן
בפסח (ט) אסור [ז] ולא מהני ספק (י) ספיקא:
ג ג' [ח] חטים שבאו בספינה אם הן [י] יבשות וקשות [יב] ולא נשתנה [יג] מראיהן
אחזוקי איסורא [יד] לא [טז] מחזיקין:
ד [ח] שנה שרבו גשמים וירדו על ערימות שבשרות עד שהיו קצת מהשבלים שעל
הערימות מעלים צמחים (ה) ה [יז] י' אין חוששין [יח] לסתם חטים של אותה שנה:
ה [ח] דגן שבמחומר שנתייבש לגמרי ואינו צריך ליניקה כמאן דמנח בכרא דמי
ומקבל חימוץ אם ירדו עליו גשמים:
ו [ט] חטים שנמצאו בהם מבוקעות אותם שאינם מבוקעות מותרות מפני שהדבר
מצוי שבעת [כ] גשמים [יז] עליונות הגדיש ותחתיתו מתחמץ ומתבקע ואין חטים
נוגעים באמצעיתו כלל:
ז [ח] ישראל שיש לו בורות מלאים חטים וחושש שמה יש בקרקעית הבור ובקירותיו
[יח] חטים מבוקעים מלחות הבור והארץ בביטול בעלמא סגי: (ועיין לעיל סימן מ"ז
ספ"ה א):

ח [ח] ד' רבש של גוים [טז] אין מחזיקים בו איסור ואוכלים אותו בפסח:
הגה [יב] [ט] מיהו (ו) ו [טז] י' מחמירין [יג] והמנהג במדינות אלו שלא לאכול דגש
שלא בא צמחים, לכן הוה ליה ספק ספיקא ולקולא, עכ"ל. גם מזה יש סמירה לפסח רמ"א שצמחין [ספ"ה ח] דהא כן מותר אפילו
באכילה: (ו) יש מוחמירין. הוא המנדלי [פסחים רמז קמ"א] דחיישין שמה עירב זו קמח או סולת. וכתיב צ"י [נ], [ח] ד"ה דגש] שאין
ערך להם למהרי"ק"ש

תמו ספ"ה ח בסוף [ואוכלים]. וכן המוקים והגורגות שיש עליהם לנח מהם ספק ויש מי שממיר וכן ראינו שהלכות הוא מנוסח וז"ל גורו עליהם כדי שלא
יכנסו אלה פסח בקמח:
חק יעקב

נשתחמץ: [ט] אבל לאכילת בפסח אסור. אפילו נאכל מקצתן
קודם פסח גם כן אין להתיר לאכול השאר, כמו שמסקי הב"ח [נח].
ב ד"ה כתב בזה, דלא כראב"ה [פסחים סימן תיב] דדוקא יבש ביבש
ונאכל אחד מהם או בג' תערובת יש להתיר לאכול שתים כמבואר
ביותר דעה סימן ק"י [ספ"ה ח-ז]. מה שאין כן לח בלח אין לו היתר
בוה, וכן כתב המ"א [ספ"ה ח] [ועיין לעיל סימן תנ"ג ס"ג יג נתבאר
דקמח בקמח מקרי לח בלח]. וכן העלתי ג"כ בספרי בקונטרס
הספיקות [תורת השלמים] בס"ק י"ט, דלא כהש"ך [יז] סימן קי דיני ספק
ספיקא אות ז, ע"ש: [י] ולא מהני ספק ספיקא. באמת בסימן זה
ובכמה מקומות מבואר דסומכין על ספק ספיקא אף באכילה, עיין
בט"ז [ספ"ה ח], ובש"ך [נשם סימן גו ס"ק נא] כתב הטעם דכיון דלמר
עוקבא [פסחים מ, א] אפילו לא נתבקע אסור, הוי רק ספק ספיקא
דפלוגתא ולא במציאות הדבר, לא מקילין כולי האי בספק כזה.
ועיין בקונטרס הספיקות שלי [תורת השלמים] מחודש ב' ס"ק יב נתבאר
דאדרבה ספיקא דפלוגתא עדיף מספיקא דגוף המעשה, וגם ליכא
למימר דלכן מחמיר הרב בספק כזו משום דכלהו חדא ספיקא הוא,
אם נתחמצו חטים אלו מחמת המים או לא, דכבר דחיית ג"כ סברה
זו בקונטרס הספיקות ס"ק כ'. ועיין בעולת שבת [ס"ג א] מה שכתב
הרבה טעמים בזה. והעיקר נראה לי כמסקנת הט"ו דכאן משום הכי
החמירו לפי שאין הפסד בשהייתן, אבל באמת במקום הפסד או
שערי תשובה

(ט) אסור. עיין באר היטב. ועיין במקום שמואל [אר"ה] סימן ג"ח שכתב
בישוב קשיית הט"ו על הרמ"א, העלה כפסח הרמ"א, ע"ש: (יא) מחזיקין.
ועיין בגינת ורדים [אר"ה] כלל ד' סימן יז"ד שבמצרים שמביאים חטים בספינה,
מערבים בהם הספנים מים וטיט ועפר, אע"פ שקצת חטים מתחמצים, נוהגים
קולא לפי שמתבטלים בשאר חטים. וכן כשגודשין הגדיש אחר שמהדקים
אותו במורג חרוץ, נופל הטל על החטים לילה אחר לילה כל משך זמן שלא
זוררו והכניסו לאוצר לפחות כמו חודש ימים, והטל מחמין [לעיל סימן חסו
ספ"ה ח], אך הם נוהגים הקולא דאינו חוזר וניערור ואופין אפילו בפסח, ולא
חיישי למה שכתב מהרי"ט [נח"ב] בחלק אר"ה, סימן א' שצריך לאפות קודם
הפסח, או לחירוף מהרי"ט דביבש כגון קמח אין להקל, ע"ש. ומשום הכי אין
להחמיר להם כשאירע איהו דבר התלוי בפלוגתא זו דחוזר וניערור, כגון ההיא
פלוגתא דריקוד בנפה שהבאתי לעיל סימן תנ"א [ס"ק לז], ע"ש: (יב) פסחם.
עיין באר היטב. וכתב בשו"ת מהר"ז רוטנברג [מהר"ם וסיקנד] סימן ל"ה שהשיב
הגאון מהר"מ בן המחבר ז"ל בגשמים שירדו על ערימות ויש חטים שצמחו רק
לטחון אותו. ואין בוה משום מבטל איסור, שאין כוונתו לכן, כמו שכתוב ביותר דעה סימן פ"ה [ספ"ה ח] ויש' חב"ח [סימן חג ד"ה כתב
הרי"ט] כתב שיש לאפות קודם פסח. והך דסימן חס"ו [ספ"ה ח] בהגה' דגן המונח בעליה כיון שלא נטחן ונאפה קודם פסח הוי יבש ביבש וחוזר וניערור בפסח,

שמותר אם טוחן, והיינו אפילו לאכלו בפסח, הרי ללא אמרינן
חוזר וניערור, ואמאי פסק כן לאיסור מטעם דחוזר וניערור. ועל
כרחן לומר דכאן מייירי שאין ששים נגד האסור, ועיקר הרבנותא
קא משמע לן דאין מותר אפילו בספק ספיקא, קשה קושיא ראשונה
למה צמחם לא יועיל כאן ספק
ספיקא. ותו, דראב"ה המיר צמחם
משום ספק ספיקא אפילו לאכילה
כמו שכתבתי בשמו, וגם בספ"ה
שאחר זה [ספ"ה ח] מוכח כן, וז"ע.
ולענין דינא משמע אפילו מדברי
הכל [ט] דהא דאסור לאכילה היינו
משום דאין הפסד בשהייתן, משמע
דאם יש הפסד כגון שאין לו אחר,
דמותר אפילו באכילה: (ד) אין
חוששין פסחם ב'י. זה דעת
הרשב"א בתשובה [נח"א סימן קצ]
שהביא צ"י [נח, ז ד"ה כתב הרשב"א
ו"ל, וזף אותן ערימות שראינו
שנפלו עליהם גשמים מוליך להקל
שמה לא נכנסו מים אלא שצדלים
העליונים אכל לא צבטן הערימה,
[ו] ואם תמצא לומר שנכנסו
שמה לא הפסיקו להחמין כל

גם מזה יש סמירה לפסח רמ"א שצמחין [ספ"ה ח] דהא כן מותר אפילו
באכילה: (ו) יש מוחמירין. הוא המנדלי [פסחים רמז קמ"א] דחיישין שמה עירב זו קמח או סולת. וכתיב צ"י [נ], [ח] ד"ה דגש] שאין
ערך להם למהרי"ק"ש

מגיעת שמחת יום טוב וכהאי גוונא יש להתיר, אף באכילה:
[יא] יבשות וקשות. מיהו אם בא עליהם מים יש לאסור התטה
עצמו אף שלא נשתנה כלל, כמו שכתבתי בס"ק ז', ואפילו בחטי
קורדנייתא כדאיחא בפסחים [ז, א] בהא דרב גידל, וע"ש בפירוש
רש"י [נח"ה אפילו]: [יב] ולא נשתנה מראיהן. אבל אי נשתנה
מראיתן או שהם לחות אסור אפילו להשהותו, טור [נח, א] בשם
בעל הלכות גדולות [מהדורת היילסהיימר ח"א עמוד 297]: [יג] אין
חוששין פסחם חטים. וכתב בשיירי כנסת הגדולה [הגבי אות ז]
הלכה למעשה שהתיר לקנות חטים לפסח אף שהיו נעצרים בבורות
כל שלא ראינו בהם שינוי במראיתן ואינם לחות, עיין שם שהאר"ך.
ואם יש בהן חטים שצמחו, עיין לעיל סימן תנ"ג [ספ"ה ח]:
[יד] עליונות הגדיש ותחתיתו. וכתב הרוקח בסימן רס"ג וז"ל,
ואם מעט טל או מים ושלג על תבואתו יגרוף אותן החטים ויקח
תחתיהם [ז], כדאיחא פרק כל שעה בירושלמי [פסחים פ"ב הלכה ז],
עכ"ל: [טו] חטים מבוקעים. אבל אם אינם מבוקעים אין להחמיר
כאן כלל, משום דאף מבוקעים אין כאן חימוץ גמור רק עיפוש
והפסד, כמו שכתב הרשב"א בתשובה [ש"ח המיחוסות להרמב"ן סימן
קסח]. ועיין לעיל סימן תל"ו ומה שכתבתי שם [ס"ק ח]. ועיין סימן
תס"ו [ספ"ה ח] מדין זיעת החומה: [טז] אין מחזיקים בו איסור.
לומר מזוייף הוא, כן הוא לשון הטור [נח, א]. ומשמע דאם ידעינן

(ט) אסור. אפילו נאכל מקצתן קודם פסח ג"כ אין להמיר לאכול השאר,
דדוקא יבש צינע ונאכל אחד מהם או בג' תערובת יש להמיר לאכול שנים,
כמבואר ציורה דעה סימן ק"י, ע"ש, מה שאין כן לח בלח אין לו היתר
בוה, וכן כתב המ"א [ספ"ה ח] [ועיין לעיל סימן תנ"ג ס"ג יג נתבאר
דקמח בקמח מקרי לח בלח]. וכן העלתי ג"כ בספרי בקונטרס
הספיקות [תורת השלמים] בס"ק י"ט, דלא כהש"ך [יז] סימן קי דיני ספק
ספיקא אות ז, ע"ש: [י] ולא מהני ספק ספיקא. באמת בסימן זה
ובכמה מקומות מבואר דסומכין על ספק ספיקא אף באכילה, עיין
בט"ז [ספ"ה ח], ובש"ך [נשם סימן גו ס"ק נא] כתב הטעם דכיון דלמר
עוקבא [פסחים מ, א] אפילו לא נתבקע אסור, הוי רק ספק ספיקא
דפלוגתא ולא במציאות הדבר, לא מקילין כולי האי בספק כזה.
ועיין בקונטרס הספיקות שלי [תורת השלמים] מחודש ב' ס"ק יב נתבאר
דאדרבה ספיקא דפלוגתא עדיף מספיקא דגוף המעשה, וגם ליכא
למימר דלכן מחמיר הרב בספק כזו משום דכלהו חדא ספיקא הוא,
אם נתחמצו חטים אלו מחמת המים או לא, דכבר דחיית ג"כ סברה
זו בקונטרס הספיקות ס"ק כ'. ועיין בעולת שבת [ס"ג א] מה שכתב
הרבה טעמים בזה. והעיקר נראה לי כמסקנת הט"ו דכאן משום הכי
החמירו לפי שאין הפסד בשהייתן, אבל באמת במקום הפסד או
שערי תשובה

(*) דרכי משה אות ב: (ד) מרדכי שם; הגהות מיימוניות שם; מהרי"ל הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלג; שו"ת מהרי"ל סימן כה: (ה) מרדכי שם בשם רמ"א; (ו) דרכי משה אות ב: (ז) תרומת הדשן סימן (ק"ד) [ק"ט] ומהרי"ל שם עמוד קלג: (ח) מהרי"ל שם: (ט) מהרי"ל שם: (י) מהרי"ל שם: (יא) הרשב"א ח"א סימן קלג:

ח וענבים יבשים. כחז בתשובת מהרי"ל סימן כ"ה שלא לאכול ענבים יבשים, ואם יתפוך אדם לקיים מה שכתוב צעיר השיירי ויג פתח הסמדר, יכול לקיים צעננים לידן, עכ"ל. ומהרי"ל שם כתב דיש לומר צעננים דקים, לפי שמערבין אותם עם הגרוגרות. פה ק"ק קאליש נוהגין היתר מקדמונים ליקח אגסים יבשים קטנים מן העכו"ם ולעשות מהן משקה, דהיינו ששופכין עליהם מים קרים ושורה צמוכה עד שנעשה משקה, אבל לצלו עם האגסים נוהגים איסור, וגם האגסים עלמין אין אוכלין אותם, והכלים ששואצים בהם המשקה נוהגין שלא להשתמש בהם דבר אחר. נראה דהטעם, משום דחוששין שמא נדבק בהם קצת חמץ, לכן אין אוכלין אותם, אבל המשקה שומים לדאמו המעט בטל בששים. ואע"ג ששורה גם בפסח, מכל מקום לא החמירו מספק. ומה שנוהגין איסור לצשלין משום דע"י צישול יהיו טעמא צימור. ואע"ג שיש עכו"ם שמיצין האגסים צמור אחר שאפו צו לחם, מכל מקום הוי נ"ט צר נ"ט דהיתרא. (י"א) ואע"ג שרמ"א כתב בסימן חמ"ו [סעיף ה] [כז] להחמיר

ממנו משקה שקורין מ"ד (ז) ומאנים יבשים ח וי"ח וענבים יבשים שקורין רוזיני גדולים או קטנים תלוי צמנהג המקומות כי (ד) יש מתמירים שלא לאכלן (ה) יש מקילין (ו) ולכן נהגו צמדינות אלו להחמיר (ז) שלא לאכול וי"ח שום פירות יבשים אס לא שידוע שנתיצבו (כ) דברך " שאין לחוש לחמץ (ט) וזוק"ר אסור לאכלו וי"ח אפילו הו להשהותו אסור (י) וזוק"ר אסור טוב האחרון אוכלין פירות יבשים (יא) וזוק"ר (יב) והמנהג צמדינות אלו שלא קנדי"ל שאין צו חשש חמון (יג) והמנהג צמדינות אלו שלא

(ז) ותאנים יבשים. דיש חשש שמפזרים עליהם קמח. ואפילו אותן הגדלים צגינתו אסור משום הרואה משום שאר תאנים, ואיסור ענבים הוא שמונחים אצל תאנים: (ח) וצוק"ר קנדי"ל. אין זה מה שאנו קורין צוק"ר קנדי"ל, שאותו יש צו חשש יותר וחמץ גמור הוא, שצנזלים צוק"ר לכן ציורות חמומות והוא נתחדש, ואפילו להשהותו אסור כי יש צו מערובות חמץ, אלא היינו צוק"ר קנדי"ל שכתוב צמדי"ל (הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלג) שאכלו הלומדים ציוס טוב האחרון, ונתן להם החצר ר' (נתן) [זנוילן] צוק"ר שהצניח מקנדי"ל שהיה צדור להם שאין צו חמץ. וקשה למה לא גזרו משום שאר צוק"ר כמו בתאנים, ונראה לדאמו צוק"ר הוא מין צפני עצמו וזרמו ניכרת, ואין גזרין בו, ונראה דהיינו מה שאנו קורין אותו קנדי"ל או הו"ט צוק"ר, שהוא צדורי אין צו חמץ ולא נעשה צו שום צישול, אלא כחולמנו מצויים אומן, וזה שאוכלין אותו ציוס טוב האחרון, כן נראה לי:

זוהי הכא דספק הוא שהרבה נתיצבו צמנהג או אחר שהוסק להחמיר אחרים נהגו להחמיר: ה' דהשהותו אסור. כתב הש"ך ח"ל, י"ע כי נראה לי מן התרומת הדשן [סימן קט"ו] להפך, דדוקא מרומ קטנות העשויות מצלילות צוק"ר אסורים, אבל סתם צוק"ר מותר להשהות, וכן ראיתי מורי הוראה שהחירו צוק"ר שעבר עליו הפסח, עכ"ל. וכן מלאכי כתוב, ובהגהות מנהגים [הלכות ליל הסדר אות פה] כתב ח"ל, כתב מהרי"ל בתשובה סימן כ"ה, צוק"ר רגילין לומר אס' אינו צורך גדול לרפואה, כי רובלים מערבין צו כמה מינים, עכ"ל. ואותן העשויים צמין חרות קטנות מצלילת צוק"ר אסור להשהות (צ"ש מהרי"ל ומהרי"ט). וצמדינות הדשן [שם] כתב דיש לומר מכל מיני מרקחת העשויה מצלילת צוק"ר, כמו קטנים וגרעינים הממופין, עכ"ל הגהות מנהגים. משמע דצבירה ליה דסתם צוק"ר מותר להשהות, וכן משמע בצ"ח [סעיף ט], ע"ש. וכן שמעתי מהאומן המתקנים אותם, שאותו העשוי ככובע אין צו קמח (וכן כתב העולת שבת ס"ק ח [הש"ח]). ומיהו לכחלה נוהגין למוכרו לעכו"ם קודם פסח, וצב"ע צמור. ומלאכי כתוב ח"ל, בקובץ של מהרי"ל צב"ע מלאכי מלאח צטעמא שהוא צב"ע, דצוק"ר לכן אין צו חשש חמון, וצוק"ר קנדי"ל יש צו חשש חמון, וכן שמעתי נוהגים צ"ק קראקא, עכ"ל. ח"ל מהרי"ל [הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלג], מה"ר זנוילן היתר לתלמידיו לאכול ציוס טוב האחרון צוק"ר שהצניח עמו מקנדי"ל, שהיה צדור לו שאין צו חמץ, עכ"ל:

בבבשי שרד

(יא) שם ס"ח ואע"ג שרמ"א כתב בסימן תמו"ד דהחמיר, כ"ל:

להמעין היטב. ולענין דינא מסיק גיסי הרב בספרו אליהו וז"ל [ס"ק ג] שדין זה משתנה לפי המקומות והמדינות, וכן שמעתי שדבש של מדינת פיהם שהוא טוב ומובחר ואין בו חשש זיוף, אך מה שמביאין ממקומות אחרים כגון ארץ הגר וברונא או מארץ פולין, נוהגין בו איסור, אלא אותן שמביאין בחביות בעורן עם השעוה, על כן נהגו נהרא ופשטיה, וזה ג"כ כוונת הרב שכתב והמנהג במדינות אלו. ובשיירי כנסת הגדולה [הגב"י אות ח] האריך מאוד והחמיר. בענין הדבש, לפי שחקר במדינות שמן[ע]רבין בו הרבה קמח ומים עד שאין ששים נגד הקמח שמערבין בו. ועיין מה שכתבתי בס"ק ט"ז. וכתב עוד שם שנתברר לו בודאי כשמוציאין הדבש מן השעוה אי אפשר שאין נותנין בו מעט מים, ועל כן אין ללוש בו כלל, דהוי כמי פירות עם מים, עכ"ל. וכל זה אויל לשטתו ושיטת שאר אחרונים דלעיל סימן תס"ב, אכן לפי מה שכתבתי שם [ס"ק ה] דבמעט מים לית כאן בית מיהוש אי עבדי שימור, אך אין אנו נוהגין כלל במצה עשירה כאשר נתבאר כמה פעמים [סימן תכ"ט סעיף ד]: [י"ח] וענבים יבשים. וכתב המ"א [ס"ק ח] בשם מהרי"ל אם רוצה לקיים פתח הסמדר, יכול לקיים בענבים לידן, עכ"ל: [י"ט] שום פירות יבשים. אבל נהגו לעשות מהם משקה, דהיינו ששופכין עליהם מים קרים ושורה אותם עד שנעשה משקה, וכן העיר המ"א [שם] שכן המנהג בק"ק קאליש, אבל אין לבשל בהם, וע"ש שהאריך בטעם המנהג: [כ] בדרך שאין לחוש לחמץ. ולא גזרין הא אטו הא, וכן בדבש בכוחות דמותר ולא גזרין, לפי שאלו דברים מצויים להביא דבש מכוחות, וכן בפירות שישאל מייבש בביתו נוהר מחימוץ, מה שאין כן בכרכום דאינו מצוי לגדל בגינתו, על כן אסור אף הגדל בגינתו, כן כתב הלבוש [סעיף ח]: [כא] אפי"ו דהשהותו. וכתב גיסי הרב בספרו אליהו וז"ל [ס"ק ט], וראיתי שבא שאלה לפני זקני הגאון מהר"ש ז"ל אחר פסח ששהה הוט צוק"ר, והורו למכרו לעכו"ם, עכ"ל. והט"ז [ס"ק ח] והמ"א [ס"ק ט] כתבו דאין

חוק יעקב

איסור בהוט צוק"ר, או מה שאנו קורין קנדי"ל צוק"ר להשהותה בביתו, מכל מקום נהגו למכרו לכתחלה, ובדיעבד מותר, ושזה כוונת הרב בהג"ה צוק"ר קנדי"ל, ולא מה שאנו קורין עכשיו צוק"ר קנדי"ל. וכל שכן מיני בלילות צוק"ר שמחפין בהם מיני פירות ובשמים, שזה יש בה חימוץ גמור, ע"כ תוכן דברייהם. ובאמת דאף דלכתחלה ראוי ליהדר לענין להשהותה בדברים אלו, מכל מקום אם עבר וההה אותם, או תערובת ואיכא הפסד מרובה, או מניעת שמחת יום טוב, אפשר דאין לאסור, דהרי בתרומת הדשן [סימן קט"ו] עצמו משמע דהוא רק איסור לכתחלה, וכתב ח"ל, וכמדומה דלא נהיגי עלמא לאסור, עכ"ל. גם במהרי"ל הלכות פסח [הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלג] משמע דהוא רק חששה רחוקה. ובתשובה סימן כ"ה כתב ח"ל, וצוק"ר רגילין ליהדר. אם אינו צורך גדול לרפואה, כי ורובלים מערבין בו כמה מינים, עכ"ל. והטעם נראה לי, דאיכא ספיאק וחששי טובא, דלמא לא נתערב בו, ואם תמצא לומר נתערב בו דלמא נתבטל קודם פסח, ואם תמצא לומר לא נתבטל דלמא לא ערב סולת מחטים לתותים ומי פירות אינו מחמין, ואם תמצא לומר לתתי דלמא לא נתחמץ ע"י ליתיה זו, ומכל מקום קודם שיורה המורה צריך חקירת חכם איך ומה נעשה, כי דבר זה משתנה לפי המקום ולפי הזמן, ולכתחלה נוהגין להחמיר בכל ענין. אך מה שאנו קורין עכשיו צוק"ר קנדי"ל, רבים מעמי הארץ מקילין, ונמשך להם טעות זו מלשון הרב בהג"ה, וכבר הסכימו האחרונים שטעות הוא בידם. ועיין בשיירי כנסת הגדולה [הגב"י אות יג] שכתב דגם צוק"ר שהוא דק דק היטב יש ג"כ חשש חימוץ, וגם המשקה הנעשה מצוק"ר שקורין שאיפ"י או לאטוריי"ג נוהגין האשכנזים להחמיר. ועיין לעיל ריש סימן תמ"ו ס"ק א' ובי: [כא*] וציוס טוב האחרון אוכלין וכו'. ועיין מהרי"ל [הלכות מאכלות אסורות בפסח ס"ק ל"ג] מעשה שהיה כך היה, אבל אין להוכיח דיש חילוק צין יום טוב אחרון לראשון:

אוצר מפרשים

ד"ר: (א) אש"ל אברהם, ח. יו (שם) וצוק"ר אסור לאכלו. ניב, עיין תשובות [חתם סופר] אר"ח סימן קל"ה: (ח) חתם סופר

ז' (שם) שאין לחוש. ומהרי"ל [הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלג; שו"ת סימן ח] הוהיר בענבים קטנים שמערבים עם תאנים וגרוגרות, מחשש שמפזרים עליהם קמח, ומי שרוצה לקיים פתח הסמדר נשיר השיירי ז, יג' לקיים בענבים

ז' (שם) שאין לחוש. ומהרי"ל [הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלג; שו"ת סימן ח] הוהיר בענבים קטנים שמערבים עם תאנים וגרוגרות, מחשש שמפזרים עליהם קמח, ומי שרוצה לקיים פתח הסמדר נשיר השיירי ז, יג' לקיים בענבים

הגהות והערות

(א) אש"ל אברהם, ח. יו (שם) וצוק"ר אסור לאכלו. ניב, עיין תשובות [חתם סופר] אר"ח סימן קל"ה: (ח) חתם סופר

ד"ר: (א) אש"ל אברהם, ח. יו (שם) וצוק"ר אסור לאכלו. ניב, עיין תשובות [חתם סופר] אר"ח סימן קל"ה: (ח) חתם סופר

ז' (שם) שאין לחוש. ומהרי"ל [הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלג; שו"ת סימן ח] הוהיר בענבים קטנים שמערבים עם תאנים וגרוגרות, מחשש שמפזרים עליהם קמח, ומי שרוצה לקיים פתח הסמדר נשיר השיירי ז, יג' לקיים בענבים

ז' (שם) שאין לחוש. ומהרי"ל [הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קלג; שו"ת סימן ח] הוהיר בענבים קטנים שמערבים עם תאנים וגרוגרות, מחשש שמפזרים עליהם קמח, ומי שרוצה לקיים פתח הסמדר נשיר השיירי ז, יג' לקיים בענבים

הגהות והערות

חזון הלכות דברים היוצאים מן החי סימן יב א י ש

דבר שהיה פשוט לכו להיתר, וכן מצוה צחו לך ד"ה רוב, וכ"ה בראש.

ול"ב לא מחלקין בין של חמור לשל סוסים וגמלים לענין מילוי בגוף, וגם של חמורים לא דמו לחלב, אלא דמסקתו לכו דאפי"ה אסורי דודאי יש זכן מלחלוחית בגוף קלת כשעוברין דרך שרירי הדם ומתצטנין לגוף, הלא דשל סוסים נפסלו מחדש ושל חמורים לא נפסלו, ופשיט לכו לאיסורה, והנה חין נ"מ בין ל"ק לל"ב חלל בטעמא חבל לדינא שוין: דשל סוסים שרי ושל חמור אסור, כ"ה לפי המדכו פי שמונה שרלים חבל בעור סו" פ"ה מפרש דגם בשל סו"ג מצטיח ל"י לל"ב והא דחמר דלא מצטיח ל"י דלא שחו איכשו ר"ל לך לא מצטיח ל"י דחין נפקותא בדבר דכלא"ה חין שותין אותן, והלכך לל"ב גס של סו"ג אסורי, ולישנה לא מצטיח ל"י לא יחכן דמשום שאינו הוה למשחי אינו נופל ל"י לא מצטיח ל"י, ואפשר לפרש לישנה קמא דאסור לכו ר"ש חף של סו"ג.

והא דלא חשבינן מ"ר נפסל מחכילת חדס חטי"ג דנפשו של חדס קלה, דלא מקרי מ"ר נפסל מחכילת חדס חלל אס טעמו זרע לבני חדס חבל אס טעמו נאכל אפי"ה ע"י הדחק לא מקרי נפסל חטי"ג שנפשו של חדס קן מפני שזא ממקום מאוס, ומי"מ לריך לחלק בין זה לאוזן חמור שטלחה לקופתו חולין קכ"ב ז, וי"ל דיחדו שאני חבל סתמא חף שאינו עומד לשחי לא בטל.

ומ"ר של עכור מותר דילפינן מחלב שבהירה חורה.

ולענין הלכה במ"ר של חמור כ"י הראש"ש בשם ר"ת דלא קי"ל כר"ש חלל כסחם מחי דמכשירין דדבש נרעין מותר וחטי"ג דקי"ל כחמורתי המכשירין הלכה בין תנאי הכא משמע בגמי דר"ש יחדוהי הוא, דחמר הוא דחמו כר"י ואמרינן כמאן אזלא כ"י ואילו היה כל הסוגיא בדיבור פלוגתא ר"י ורצנן ואח"כ היו קובעין בגמי דברי ר"ש דהלכה כר"י ודאי היה הלכה כר"ש חבל השתא משמע דאידיה דברי ר"ש חבל הרמזין והראש"ש כתבו להחמיר.

והדר"מ פ"ד מה"מ ח"א כתב דעור הבצא כנגד פשי"ח מותר דהוי כפרש ומ"ר שם מותרים, ומשמע דמ"ר מותר משום פרש וזה תמוה דכל הסוגיא שאינו כנפסל מחכילת חדס, ותנן מכשירין פ"ו מ"ה דמ"ר מכשירין חלמא דאוזן פרש, ואפשר דל"ל ומ"ר שלהם ור"ל של חמורים, ויותר יתכן ומ"ר שלו ור"ל של חמור שהזכיר, והוא כדעת ר"ת.

יש לעי' בשתה עכור מים אסורים או מ"ר שלו מותרים דחשבינן ל"י כפנים חדשות או אמרינן מ"ה עול מ"ה נפיק ולחלורה מאן דמתיר מ"ר של עמא אסור כאן ולמאן דאסר מותר כאן.

ז' הראש"ש זכרות פ"ו סי' ל"ה הביא דברי ר"י שבתיר מוש"ק המתכוה מדם החיה וכן חתיכה איסור שפלה לדבש ונתהפכה לדבש והר"ה אסור וכו"ד הראש"ש, והנה יש לדון עליו משני טעמים, אחד: דכל איסור המשחנה מזורה לזורה אינו חשבו שינוי כיון שלא ה"י צינתיים שעה שנפסל מאכילת חלל דנתחלק מזורה לזורה פשע את הראשונה ולבש האחרונה והלכך גם המוש"ק הוא דם החיה, ואפי"ה חמ"ל דחין לאסור משום דם [דגם דם עמאים אסור משום דם דתתן כריחות כ"י ז'] דלא עדיף מדם שצטלו, מ"מ יש לאסור משום איסור עמא שצדס [ומשום איסור חמ"ה למאן דאסר דם מן החי סנהדרין נ"ט א'], וחטי"ג דחין המוש"ק ראוי לאכילה צפ"ט מ"מ כיון דעומד למחק צו את הקדירה חשיב אוכל כדאמר ע"ז ס"ה א' הואיל וראוי לחמט צה כ"י ובפסחים מ"ה ז' הפת שיעפשה כ"י הואיל וראוי לשוחק ולחמט צה כ"י, וכן מוכח בדברי ר"י שם מדבולרך להביא רא"י מדבש, ועוד יש לדון עליו חף חמ"ל דפנים חדשות צאו לכאן מ"מ יתחסר משום שנתחבה מחד גורם של איסור, כמו חלב הבצא מכה דם וכמו ולד עריפה, והנה דעת ר"י דכל שנשתנה למחודש אינו כלל איסור דהוי כנתחפס וצבא חמ"כ דבר חדש וכגידולי איסור צדצר שזרעו כלה, ונראה דמ"מ הכל לפי השינוי דהא בצפרות שגולד מצינת עריפה צעי למיסר חף לר"י דשינוי צין גשם הביאה לגשם האפרות אינו גדול כל כך ובינוי צצר היינו צ"ה, [ואפשר דבגמי אסרינן משום גורם וחשבינן את הביאה לחד גורם ולא חשבינן את התרעלות היוצא עליה לגורם שני] ועדיין יש לעי' למה לא אסרו כר"י משום מתחבה

דכ"ה

משום פיגול מותר ועמא, חטי"ג דכתיב צצר [ויקרה ז' י"ז י"ה י"ט כ' ו"ט]. [כרש"ש בהגהותיו חולין קכ"ה א' הק' לדברי החו' דלא שייך ביטול לענין איסור מכה דחרומה פי"ה מ"ה, וי"ל דהם חין גרעינין ועלמות אוכל מן הדין, ובכנסן אסורין מדרבנן]. [אח"כ ראיתי מש"כ הר"מ פ"ג מה"מ מ"ה כ"י, ומבואר דכל שאינו צצר גמור הוא איסור חבל מקלש קניט איסורו וכי היכי דפחות מצינת חין צו שיעור ה"י צלית ל"י איכות הראוי לית צ"י שיעורה, והלכך לענין לפגל דבעינן שיעורה דפחות מצינת חינו מפגל, גס חלו הקלושות חין מפגלות, וכן לעמא עוממת נבילות וכן לחיוב מלקוח לדעת הר"מ, חבל להתעגל דלא צעינן שיעורה גס חלו מחפגלין, וכן לענין איסור אכילה, ולענין צב"ה לא צעינן קר"ה למעט, משום דבעינן שיעורה כדאמר חולין ק"ה ז' חלו זית צצר כ"י, ואפי"ה ללוי שס דאפשר דסצר דלא צעינן שיעורה מ"מ צצר גמור צעינן כדאיתא בש"ע סי' פ"ז ס"ז, מיהו לפ"ז חין חייב עליהן מלקוח משום פיגול ו"ט, ויש לעי' לפ"ז היכי פשיט בצורות ז' ז' צעור הבצא כנגד פניו של חמור מעוממת מה חלה צמת צעינן כזות וי"ל דעור הבצא כנגד פניו הוי כשליח, שאינה מעממת עוממת נבילות חבל אסורה משום נבילה ומשמע מבאן דלענין עוממת מה כל שאינו נפרש מעממת משום מה חפ"י עלמות הרבין, והא דבליח אינה מעממת כדאיתא דה"כ כ"ז ל"ג שאינה ולד המה ח"י משום שאינו חיה וכדאמר בצורות ש"כ].

ד' בגו"ב סי' ל"ו הקשה בזה דחמר בצורות ז' ז' דהנז בהמה טבורה נמי חידוש הוא דחמר מר דם נעכר ונעשה חלב, והלא דם שנשתנה לחלב לא עדיף מדם שצטלו דפסול לזריקה ואינו עובר עליו, ונראה דדוקא צנשתנה הדם שלא צטצטו בחיים פסול, חבל חלו"ה היה עטע הדם להשתנות בכל חי צמחך ימים בתקופת השנה או שהיה משתנה צבחה מנוצרת וכיו"צ והיה עטעו להעמיד את דם הנפש על מחכילת חלב היה הדם חזק כשר להזכה, ואטי"ג דחמרו דה"י ע"י מנין לדם שהוא חדוס, מ"מ לענין הזאה חין מראות הטבורות צנדה פוסלות, וא"כ גס חלב הנולד מדם האצרים הוי בכלל דם האצרים כיון דנעשה מהיים צטצט של החי.

7 ← כ' בהא דחמר דחנז חידוש הוא דדם נעכר ונעשה חלב הק' בגו"ב הא דם שצטלו אינו עובר עליו כדאמר מנחות כ"ה א' משום דבעינן דם הראוי לזריקה וא"כ חנז נמי אינו ראוי לזריקה, ולחלורה לריך טעם דם שצטלו למה אינו אסור שזה דם המצטל מכה דם קאתא כמו אפרוח מצינת עריפה [ולא דכן גדל הוי עפרח] וע"כ דמה שנעשה בידי אדם שינוי בגשם האיסור המתיר לא חשיב הוי של פנים החדשות, ולא נאמר חלל צנעשה ממולה ובידי שמים דלא גס הפעולה של הכו"י מתחמת להאיסור שציתת העריפה עושה אפרוח, חבל דדם שצטלו האדם הוא התצטל, [רק באיסורי הנאה אמרינן יש שצח עליס צפת וכיו"צ] ח"ל כיון שאין דם מצטל פנים חדשות לא חשיב מתחבה, וא"כ חלל יש לאסור משום דהדס חד גורם הוא להויה ואפשר דהדס אינו נותן חלל כה היול"י לחלב וכל הדם מכוה חלב ומימל"י מהדס חלב והוי כולד שחלם מגולח, ובגמי לא צעי למיסר חלב משום דם השתא חלל שנתחבה מדם. [ע"י לעיל סק"ד].

ו' בבורות ז' א' מגופה קמימללי ואסורי, נ"י דלחו משום תערובי' להלוותיה בגוף קחסר לכו חלל חשבי' לכו כגולה כדבר הבא מן החי דכשצחין ומחערצין צדס צטלו לכו חנז גוף והוי כצפרה וכשפורשין אח"כ הוי כיוולא מגופה חלל שאם לא מימללי מגופה אז חין הצלעתם גמורה וחין מתמוגין כולי האי עס הדס וחשבינן ל"י מ"ה עול מ"ה נפיק.

והנה פשוט לכו ר"ש לאיסורה ומשמע צפרש"י דפשיט לכו דשל חמור אסור, ואטי"ג דלמאי דדייק מן העמא משמע דגם של סוסים אסור דהא צמתיה חמור לא הוצרכי, י"ל דר"ש הכי דייק דאם איתא דחין חילוף מן העמא אסור חלל חנז וז"ל הוי חני מעמא חבל חני מן העמא משום שיש דבר שאינו מגופה ממש ואסור ובגון מ"ר של חמור, חבל לא מסחבר דר"ש פשיט לכו למיסר

קסז סימן כז

אבל בהשתנה אותו והקארין סרא"פ (שטעמו מחוק) להיות אסקאריב"ק עטרי"ד (שטעמו מחוק), ככה"ג נראה דחשיב שפיר כגשתנה לגמרי, ושרי"ל.

וכנראה דה"ש נמי דחפסו דחפסוקים לדינא כדעת החת"ס בתשובה (הו"ד בפ"ה לר"י סי' קכ"ג סק"ט) שסתם יינם שגשתנה למשקיה מתוק מותר, דאיסור דסתם יינם אינו אלא דרבנן, וכדובבנן קיי"ל לדינא דאי שגשתנה מותר, וממילא נ"ל בננוג ללקטניות דאינו אסור אלא ממנהגא, וקילי אפילו מאיסור דרבנן, וכן יש לומר בננוג לחלב עכ"ל דיי"ד ככה"ג שיהי' נשתנה לגמרי והנה מה שולקחתי'ם קארין סרא"פ שהוא שמן קטניות מתוק מאור, וזה משתנה לכסוף להיורה סארביטא"ל, שהוא עדיין קצת מתוק, נראה דכה"ג לא מיקרי "גשתנה", דכגמי ע"ד (כ"ט) מכבואר שייך שגשתנה לחומץ [אשר הוא ג"כ עפ"י התהליך הנ"ל, שהחידקים שותים וכולעלים לחתכם את היין, ואח"כ מפלטיים מנופם את החומץ], וזה פשיטא דלא מיקרי "גשתנה".

ומבואר בתשו' אמרי יוסף (ח"ב סי' ק"ב) דה"ט, דעדיין טעם חריפותו בו שהשתנה לחומץ ולר"י, ש, ודוקא בעובדא דהחת"ס שהשתנה הטעם יינם להיות כעט משקה מתוק הוא דמיקרי נשתנה, שחל שינוי גם כמחמתו דכפית וגם כשעמו.

אסור. ועיי"ש בהערות יד אברהם שהביא קשיית המג"ו דמגין לו להמחבר לאסור שלא לרפואה, הלא בש"ס מבואר דכל הגשופין אפון מותר. ובפשטו תמורה קשייתו, דהלא שרין אינו מהשופין. אך נראה דהכי קא קיל, דמן התורה יש להחיר בגשתנה אפילו באיסורי תנאי, ורק מדרבנן החמיר בהיך דקובקין, וכמש"כ בעצמו בה"ש הג"ל. ובאיסורי אפילו דלא החמיר מדרבנן כל עיקר, והמד שיר בגשתנה. והמחבר כנראה החמיר לאסור לביאי'ם באיסור אכלה שגשתנה, לכה"כ באי' דאורייתא (כשרין).

ועי' מגיני (מצוה קס"ב) דשרין שאינו ראוי לאכילת אדם בי"ח כה וכה, ואפ"כ אסורת חורה, אין סביר לומר בו שאם אוכלו שכלכ"ד, אז אם נפסל מאכילת אדם, שלא יהא בו עדיין האיסור דאורייתא, שוהי' מניקנא נמי היה שכלכ"ד ולא היה ראוי

י. חלב שאין לו טעם חלב
וכחלב שנשתנה לגמרי, אם לרזן על המשקה החדש (הענייני) שנפלט מהבקעקטרי"א שהוא עדיין כחלבי, אם אין הדבר נוגע אלא לכביא דרבנן, תפסנן לקולא, וכאמור. ואפילו אם אח"כ רוצים לבשלו עם בשר ממש באופן שיהי' נותן טעם, עדיין יש מקום לטעון ולומר שלא דינו כחלב, עפ"י דברי החוס' חולקין (נח). ד"ה ושרין בשם הר"ח, דכביצה נבילה התמירו משום דהוי דבר האסור, אבל בשר עוף בחלב דהוי היתר, וכל חד וחד באפי' נפשיה שרי, יש להקל. וכמדומה לי ששמעתי ממר"ד הגור"ס, ז"ל, בכבואר דברידים, דאף דביצה כגופה, ודינה כחלב מתנבלה, מ"מ אין דינה כבשר לענין כב"ח, מאחר שאין לה טעם בשרי"ו. וז"ל דלזה נתכונן בחוס' הר"ח פרוץ לכיצה (ו): ד"ה ומצא בה, שכתב, וז"ל, רי"ג... חירק דשאני ביצה בחלב

לאכילת אדם ואפ"כ אסרתו החת"ס. [וכן כתב המג"ח עור כמצות גיד הנשה, לפי מאי דקיי"ל דאין בגדיין בג"ט. וזה שלא כדברי הפרמ"ג בפתיחה לה"ל פסח (ח"ב פ"ב אות ב') שכתב בין לענין גיד הנשה ובין לענין שאור דאף שאסרתם תורה אפי"פ שאין ראויים לאכילת אדם, מ"מ אינו חייב בהם אלא אי"כ אכלם כדרך אכילתם]. וממלא בשרין שרוף שמוחר מן החורה, מן החורבן צ"ל שסוד החיור הוא מטעם גשתנה. ואפ"כ אסרתו חכמים שלא לרפואה. והרי להדיא מבואר מהו לכה"כ כחלקי האחד (החלק החמור) של הכריעת הפרמ"ג והמשנ"ב, דאי' דאורייתא נשאר באיסורו — לכה"כ מדרבנן — אפילו לאחר שגשתנה.

אסור. ועיי"ש בהערות יד אברהם שהביא קשיית המג"ו דמגין לו להמחבר לאסור שלא לרפואה, הלא בש"ס מבואר דכל הגשופין אפון מותר. ובפשטו תמורה קשייתו, דהלא שרין אינו מהשופין. אך נראה דהכי קא קיל, דמן התורה יש להחיר בגשתנה אפילו באיסורי תנאי, ורק מדרבנן החמיר בהיך דקובקין, וכמש"כ בעצמו בה"ש הג"ל. ובאיסורי אפילו דלא החמיר מדרבנן כל עיקר, והמד שיר בגשתנה. והמחבר כנראה החמיר לאסור לביאי'ם באיסור אכלה שגשתנה, לכה"כ באי' דאורייתא (כשרין).

ועי' מגיני (מצוה קס"ב) דשרין שאינו ראוי לאכילת אדם בי"ח כה וכה, ואפ"כ אסורת חורה, אין סביר לומר בו שאם אוכלו שכלכ"ד, אז אם נפסל מאכילת אדם, שלא יהא בו עדיין האיסור דאורייתא, שוהי' מניקנא נמי היה שכלכ"ד ולא היה ראוי

אסור. ועיי"ש בהערות יד אברהם שהביא קשיית המג"ו דמגין לו להמחבר לאסור שלא לרפואה, הלא בש"ס מבואר דכל הגשופין אפון מותר. ובפשטו תמורה קשייתו, דהלא שרין אינו מהשופין. אך נראה דהכי קא קיל, דמן התורה יש להחיר בגשתנה אפילו באיסורי תנאי, ורק מדרבנן החמיר בהיך דקובקין, וכמש"כ בעצמו בה"ש הג"ל. ובאיסורי אפילו דלא החמיר מדרבנן כל עיקר, והמד שיר בגשתנה. והמחבר כנראה החמיר לאסור לביאי'ם באיסור אכלה שגשתנה, לכה"כ באי' דאורייתא (כשרין).

אסור. ועיי"ש בהערות יד אברהם שהביא קשיית המג"ו דמגין לו להמחבר לאסור שלא לרפואה, הלא בש"ס מבואר דכל הגשופין אפון מותר. ובפשטו תמורה קשייתו, דהלא שרין אינו מהשופין. אך נראה דהכי קא קיל, דמן התורה יש להחיר בגשתנה אפילו באיסורי תנאי, ורק מדרבנן החמיר בהיך דקובקין, וכמש"כ בעצמו בה"ש הג"ל. ובאיסורי אפילו דלא החמיר מדרבנן כל עיקר, והמד שיר בגשתנה. והמחבר כנראה החמיר לאסור לביאי'ם באיסור אכלה שגשתנה, לכה"כ באי' דאורייתא (כשרין).

ועי' מגיני (מצוה קס"ב) דשרין שאינו ראוי לאכילת אדם בי"ח כה וכה, ואפ"כ אסורת חורה, אין סביר לומר בו שאם אוכלו שכלכ"ד, אז אם נפסל מאכילת אדם, שלא יהא בו עדיין האיסור דאורייתא, שוהי' מניקנא נמי היה שכלכ"ד ולא היה ראוי

אסור. ועיי"ש בהערות יד אברהם שהביא קשיית המג"ו דמגין לו להמחבר לאסור שלא לרפואה, הלא בש"ס מבואר דכל הגשופין אפון מותר. ובפשטו תמורה קשייתו, דהלא שרין אינו מהשופין. אך נראה דהכי קא קיל, דמן התורה יש להחיר בגשתנה אפילו באיסורי תנאי, ורק מדרבנן החמיר בהיך דקובקין, וכמש"כ בעצמו בה"ש הג"ל. ובאיסורי אפילו דלא החמיר מדרבנן כל עיקר, והמד שיר בגשתנה. והמחבר כנראה החמיר לאסור לביאי'ם באיסור אכלה שגשתנה, לכה"כ באי' דאורייתא (כשרין).

ועי' מגיני (מצוה קס"ב) דשרין שאינו ראוי לאכילת אדם בי"ח כה וכה, ואפ"כ אסורת חורה, אין סביר לומר בו שאם אוכלו שכלכ"ד, אז אם נפסל מאכילת אדם, שלא יהא בו עדיין האיסור דאורייתא, שוהי' מניקנא נמי היה שכלכ"ד ולא היה ראוי

אסור. ועיי"ש בהערות יד אברהם שהביא קשיית המג"ו דמגין לו להמחבר לאסור שלא לרפואה, הלא בש"ס מבואר דכל הגשופין אפון מותר. ובפשטו תמורה קשייתו, דהלא שרין אינו מהשופין. אך נראה דהכי קא קיל, דמן התורה יש להחיר בגשתנה אפילו באיסורי תנאי, ורק מדרבנן החמיר בהיך דקובקין, וכמש"כ בעצמו בה"ש הג"ל. ובאיסורי אפילו דלא החמיר מדרבנן כל עיקר, והמד שיר בגשתנה. והמחבר כנראה החמיר לאסור לביאי'ם באיסור אכלה שגשתנה, לכה"כ באי' דאורייתא (כשרין).

הרי"א זצ"ל שער סוף פ"א

קסז בעקבי הצאן

המש"כ (שמה סק"ז) עפ"י הפרמ"ג (במשבצות שמה) לדונן כספקא דדינא ולהלך בין דאורייתא לדרבנן, להחמיר בדאורייתא ולהקל בדרבנן¹⁰.

ט. איסור שגשתנה
ובאיסור שגשתנה הרי נתחלק הראשונים, עמג"א לאר"ח (סי' רט"ז סק"ג), ולדינא הכריע

שחמץ במשהו, ככה"ג — הגהה כ"ש מהא דהיא, היינו דוקא בבשיל ואפה כן בפסח — ע"כ גזלה עוממת, אבל כאלו שהולך נעשה קודם הפסח, דין חמץ כרוך שאר איסורים דלפניו, ע"י חזרת חסד (תא"ח סי' כ"א) הג"ל. ואף דפשיטא דלכתחילה אף בתחלים עוממת של איסור"ה אסור לאופת את הפת, מ"מ, היינו דוקא בעצי תפסת' שגשתנה ככר כעת בהגהה, אך בחמץ קודם הפסח, שכעת הוא מותר בהגהה, י"ל דאין בזה איסור אפילו לכתחילה, וכבוא תג הפסח יוחזר אז אסור ההגהה, שוב לא נזכר לומר שע"י אכילת המאכל הזה הרי הוא נהנה בעקפיין מן החמץ שעליו גדל הנוף פאנ"ג, וזה כבר הוי עקיפין דקפיין, וכמו שנתבאר. ולפנינו יש פאנ"ג הנדל"ע ע"כ אורו, הוי"ש ע"כ

ואינו נראה לעין כלל שחמץ הלחם במקצת, ואח"כ מפורקים אותם מע"כ הלחם אל תוך המלעמי"ס, ושמה הם מפלטיים את העניינים שלום שגורם שרופך וישנתה המאלעמי"ס לציטרי"ק עטרי"ד, ככה"ג יש מקום לומר שלא לרזן את זה בלחם שהשתנה לפאנ"ג, שנאמר שהוא כה"ג אסור בין באיסורי אכילה ובין באיסורי תנאי ונא"כ יחי' שינוי גמור, וכל המדובר הוא רק באיסור דרבנן בלבד, וכנ"ל. אלא שפי' נראה דככה"ג יש לדונן כבהמה שנתפסמה כל ימיה באיסורים, דקיי"ל לדינא (עי' ש"ד לר"ד סי' סמ"ד חדכ"ח) שמה ס"ס י"ב לחלק בין איסורי אכילה לבין איסורי תנאי, דדוקא בנתפסמה כל ימיה באיסורי תנאי הוא דאסרין לאותה בהמה, שאם יאכלנה, הרי נמצא שנתנה (קצת בעקפיין)

אנא"ר (נראה בביע"ש) שיש בו תערובת של חמץ בפחות מששים, [ואותם הפאנ"ג מפלטיים אח"כ עניינימי"ם, והוא הנקרא מייקוביא"ל רעננטי"ס], ונראה פשוט, שפאנ"ג שהקטניות מותר הוא בהגהה, אין בפאנ"ג זהו משום בהמה שנתפסמה באיסור"ה, וגם משום האנא"ר שמלמטה אין להושי' מה' טעמים: א', שהרי החמץ שבו כבר התכבד כ"ס קודם הפסח ואם הוחה בוה דיעת התערובת, ובלא כלה ל"א חתי"ב, דאין בזה הפאנ"ג משום נתפסמה כל ימיה באיסור"ה, שהרי נתפסמה גם מהאזרו, שהוא מותר בהגהה בפסח.

בפסח באפה בעצי אפי"ה, היינו דוקא באבוקה כמנוד (ערמ"א לר"ד סי' קמ"ב סי' ע"ז), או לכה"כ באפה ע"כ גזלים לחשות (נגמ' פסחים כ"ז), אבל ע"כ גזלים עוממת, לזכרי הכל הפת מותרת, דבמה שאכל ויתנה מופת, זה כבר כ"כ רחוק מהא"ס"ה העיקרי עד שכבר אי"א, לומר שהוא נהנה אפילו בעקפיין מהתפאצא דאיסורו, וה"ל י"ל דכוחות, דהפאנ"ג שגדלו כל ימיהם ע"כ תלחם דומים הם ממש לפת הנאפה בעצי איסור"ה באבוקה כגמור, אך אין אנו אוכלים אותם הפאנ"ג יי' גופא, אלא שהם מפלטיים — אל תוך תערובת אחרת — ענייני"ם, אשר בו אנו משתמשים בהכנת איה מנוח אחר, ובאכילת אותו המנוח, הרי"כ כ"כ רחוק מהלחם, דבואר לא תפזר מחללים עוממת, ולכ"כ הפת מותרת בהגהה, דכל כה"ג אין הגהה באה אלא בעקפיין דעקפיין, וכל מל מה שהחמיר האחרונים בתמך בפסח אפילו בתחלים עוממת נכסי' תמיה ס"ב) מפני

אנא"ר (נראה בביע"ש) שיש בו תערובת של חמץ בפחות מששים, [ואותם הפאנ"ג מפלטיים אח"כ עניינימי"ם, והוא הנקרא מייקוביא"ל רעננטי"ס], ונראה פשוט, שפאנ"ג שהקטניות מותר הוא בהגהה, אין בפאנ"ג זהו משום בהמה שנתפסמה באיסור"ה, וגם משום האנא"ר שמלמטה אין להושי' מה' טעמים: א', שהרי החמץ שבו כבר התכבד כ"ס קודם הפסח ואם הוחה בוה דיעת התערובת, ובלא כלה ל"א חתי"ב, דאין בזה הפאנ"ג משום נתפסמה כל ימיה באיסור"ה, שהרי נתפסמה גם מהאזרו, שהוא מותר בהגהה בפסח.

בפסח באפה בעצי אפי"ה, היינו דוקא באבוקה כמנוד (ערמ"א לר"ד סי' קמ"ב סי' ע"ז), או לכה"כ באפה ע"כ גזלים לחשות (נגמ' פסחים כ"ז), אבל ע"כ גזלים עוממת, לזכרי הכל הפת מותרת, דבמה שאכל ויתנה מופת, זה כבר כ"כ רחוק מהא"ס"ה העיקרי עד שכבר אי"א, לומר שהוא נהנה אפילו בעקפיין מהתפאצא דאיסורו, וה"ל י"ל דכוחות, דהפאנ"ג שגדלו כל ימיהם ע"כ תלחם דומים הם ממש לפת הנאפה בעצי איסור"ה באבוקה כגמור, אך אין אנו אוכלים אותם הפאנ"ג יי' גופא, אלא שהם מפלטיים — אל תוך תערובת אחרת — ענייני"ם, אשר בו אנו משתמשים בהכנת איה מנוח אחר, ובאכילת אותו המנוח, הרי"כ כ"כ רחוק מהלחם, דבואר לא תפזר מחללים עוממת, ולכ"כ הפת מותרת בהגהה, דכל כה"ג אין הגהה באה אלא בעקפיין דעקפיין, וכל מל מה שהחמיר האחרונים בתמך בפסח אפילו בתחלים עוממת נכסי' תמיה ס"ב) מפני

יו"ל 3 חלק ב

סימן יא

ע"ד אשר נשאלתי אודות מין אבק דק המובא מחו"ל הנעשה משמרים מסתם יינם

בתערובת סיד שרוף אם מותרים לעשות מזה ציטראן-זאלץ

כ"ה בחדש אדר תרע"ב.

אפרן אסור וצ"ע והחת"ס בתשובה הובא בפ"ת שם מקיים דברי הש"ך והביא סיוע מע"ז ס"ה בהא דלא נצטרי זיקי דרוצה בקיומו של הכלי אסור משום דהוה בסיס לדבר האיסור וכגופו של איסור ולהכי גם בחרצנים ושמרי יין תוך יב"ח הוי כגופו של איסור יעו"ש, ולא אדע איזה דמיון יש לזה דשאני התם דכל זמן שיש הבלוע בגוף הכלי, הכלי ג"כ אסורה והוי כגופו של איסור ויש בזה ענין רוצה בקיומו משא"כ בחרצנים ושמרי יין שנעשו אפר כיון דמועיל נתיבשו ונתמדו יב"ח מהכ"ת שיאסור אפרן ואף דבשר בחלב דהוא מן הנקברין ואפרן אסור כמבואר ברמב"ם ואע"ג דאפשר לסוחטן אם הוי מציאות לסחוט הוי מותר לכו"ע, וכבר הרגיש בזה הכו"פ בס"י פ"ז ובפתיחה לפרמ"ג בב"ח וכו' דאפשר דא"א מדרבנן (ועי' בבאורי הגר"א יו"ד סי' קנ"ה דס"ל דאסור מדאורייתא אפר של בב"ח דאסור שלא כדרך הנאתו ומקורו מדברי המרדכי יעו"ש) וה"ל נאמר בחרצנים ושמרי יין מ"מ עכ"פ הא מהני תמד ויב"ח משום דנתיבש מה"ט גם בנעשה אפר תוך יב"ח מותר כיון דאין עוד שום לחלוחית של יין, ונבגוף הדין בחרצנים ושמרי יין תוך יב"ח שנתיבשו שהחמירו בזה כדעת ר"ת היכא שלא נתמדו הוי נראה לדון בדסתם יינם בזה"ל דבטל בס' והרי חזינן שאין בהם טעם יין ומותרין ורק היכא שאוסר במשהו י"ל דתוך יב"ח יש בו לחלוחית יין משא"כ בזמן הזה דתלוי בטעם כיון שאין בו טעם יין שרי אלא דמד' הר"ת דס"ל דסתם יינם בס' וממחלוקתו עם ר' אפרים נראה דאף בסתם יינם החמיר הר"ת ואפשר דאעפ"י שאין בו טעם יין הוא כבלוע בכלים ושיפלוט אח"כ ע"י שרי' והעמדה].

יש לדון דאם נתיבשו ע"י תערובת דברים השורפים עדיף מיב"ח ותמד וכאפרן וכמש"כ הדג"מ להשיג על הש"ך בס"י קכ"ג, תמיהה בד' הש"ך שלא השיג על השו"ע בסעיף ט"ז, תמיהה ע"ד החת"ס המובא בפ"ת שם, הערה להקל בחרצנים ושמרי יין תוך יב"ח בסתם יינם, הערה בד' הרמ"א סי' קכ"ג סכ"ד ובד' הריב"ש סי' ת"ה, ילח"ע דסתם יינם דמותר בהנאה כיון דאיי"ד לשת"י פקע איסורי מיניה, חילוק בין שמרים לשאור ובד' המשכני' בס"י ס"ה. תמיהה בד' הרמ"א בס"י קכ"ג, חילוק בין שמרים ושאר שעומד לכך ובין מה שאינו עומד לכך רק שיכול לתקנו, ראי' מפסחים דמ"ז בפת שעיפשה דנשרפת עם הטמאה וסתירת ראי' זו דשאני תרומה ומישב עפ"י ש"י הראב"ד בפת שעיפשה, חילוק בין נפסל מאכילת אדם לנפסל מאכילת כלב היכא דיכול לתקנו ומישב בזה ד' הרי"ף והרא"ש בפת שעיפשה דמיירי בראוי לכלב, מישב תמיהת הצ"ח ע"ד הרמב"ם בפ"ד מהל' טו"א וביאור ש"י הרמב"ם והראב"ד וד' הכ"מ שם, מכאן מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפ"ד מהל' חר"מ, ישוב תמיהת הנוב"ק סי' כ"ו, וכהג"ה מישב דהתו"ם בכורות דכ"ג, ביאור ד' הכ"מ מש"כ דסרוחה מעיקרא ל"צ קרא, מכאן ד' הירוש' בתרומות פ"יא, ישוב ש"י הרמב"ם מהא דפת שעיפשה מטמא, ישוב ק"י המק"ח בס"י תמ"ז בקדירות בפסח דהא הוי סרוחה מעיקרא וישוב ד' הרמב"ם בפ"א מה' אה"ט, העלה להלכה דהיכא דנפסל מאכילת כלב אף שיכול לתקן כיון שאינו עומד לכך נפקע איסורו ומסיק להלכה דיש להתיר לעשות מאבק דק מסתם יינם ציטראן זאלץ.

א) לבאורה נראה דאם נתיבשו ככה"ג ע"י תערובות דברים השורפים עדיף מ"ב חודש ותמד וכאפרן וכמש"כ הדגול מרבבה להשיג על הש"ך בס"י קכ"ג ס"ק כ"ו דלהכי כ"י הב"י בחרצנים דאפרן מותר דכיון שלא נשאר בו לחלוחית יין ועדיף מנתמדו ושהו יב"ח, ועי' בפ"ת שם סק"י ולא דמי לאפר יין נסך וכ"כ התשב"ץ בח"ג סי' רצ"א ובחדושי בית מאיר ליו"ד הרגיש בזה וכבר קדמוהו התשב"ץ שם מדין המבואר בסט"ז שם דתמצית היין הנקשר על דופני החביות והקנקנים נהגו בו היתר כו' שכיון שנתיבש כ"כ כבר כלה כל לחלוחית יין שבו וכעפר בעלמא הוא עכ"ל והא התם ביין מיירי דהוי גופו של איסור וא"כ הא מפורש בגמרא דאפרן אסור ובתשב"ץ לא תי' כלום ע"ז, וצ"ל דגם בתמצית היין הנקשר הוא רק משמרי יין וכיון שנתיבש ולא נשאר בו רק שמרי יין דמי לנתמדו ושהו יב"ח אבל עצם יין אף אם יתיבש ויעשה לעפר אסור דלא עדיף מאפרן, ובאמת לדברי הש"ך שאינו מחלק וס"ל דאפרן אסור בחרצנים דהוי כגופו של איסור כיון תמיהני שלא השיג על השו"ע בסעי' ט"ז בדין תמצית היין הנקשר דמה בכך שנתיבש הא מ"מ גם

ד' אולם גם לדעת הש"ך דס"ל בחרצנים ושמרי יין דאפרן אסור כדין אפרן של סתם יינם נראה דלמה שהקיל הרמ"א בסתם יינם בזה"ל דמותר בהנאה דגם אפרן מותר דדמי לכל איסורי אכילה וכשרץ שרוף דמותר ומה שהחמיר הריב"ש בס"י רנ"ה בסתם יינם אזיל לשי' שם דס"ל דסתם יינם איסור בהנאה אבל לדין בסתם יינם בזה"ל דמותר בהנאה נראה פשוט דאפרו מותר, ותמיהני על הרמ"א ביו"ד סי' קכ"ג סכ"ד כדין אגואה ארדיינטו של נכרים דאסור בהנאה כיון עצמו ובהגה פ"י דבריו יין שרוף שעושין מיי"ג אעפ"י שאינו רק זיעה מן הנסך הרי הוא כאיסור עצמו עכ"ל שלא הגיה דלדין בסתם יינם דמותר בהנאה דמותר, ואולי שכל הרמ"א את לשונו שעושין מיין נסך היינו מעצם היין נסך אבל לא מסתם יינם, ואפ"ל עוד דהריב"ש דן שם מתורת ק"ו וז"ל אם בחטים של שכר (הנאת) [הבאת] סתם יינם אסור האפר אחר שרפה כש"כ בסתם יינם עצמו שאסור בהנאה ואפילו

לאחר שנשתנה לצורה אחרת במראיתו וטעמו ומה שאמרת שאין כאן עצמות היין אלא הזיעה שלו זה הי' בזיעה היוצאת מחמת הליחות שלא ע"י חום כו' אבל היוצאת מן המשקין הרי הוא כמשקין כו', וי"ל דהריב"ש הוסיף לחזק את האיסור בתורת ק"ו דאם אפרן אסור כש"כ הזיעה אבל לפמש"כ אח"כ דהזיעה הרי הוא כגוף המשקה ולהכי אפילו אי אפרן מותר מ"מ הזיעה אסור להכי גם בסתם יינם לדין דמותר בהנאה מ"מ זיעת המשקין דיין שרוף מסתם יינם אסור וכן מבואר בד' התשב"ץ שם שכתב ג"כ בדין זה האגואה ארדיינטו דלא דמי לאפרן דהרי הוא משקה יעו"ש ונראה שכן החזיק הרמ"א בשיטתו, אולם המשכנות יעקב חיו"ד סי' ל"ו מפרש ד' הריב"ש רק משום דאפרן אסור ומדברי הרמב"ם גבי עשן החמים דהוי משקה אין ראי' רק דגבי יין הו"ל תולדות יין ונשתנה לפניו חדשות והוי כאפר ובאיסורי אכילה מותר יעו"ש ולפי"ז גם יין שרוף מסתם יינם לשיטתו מותר כיון דמותר בהנאה בזה"ז, ונע"ז נראה דסומכין באיזה מקומות לשתות הקאניאק מענכים בלי דרישת הכשר אם נעשה מיין כשר] וכ"ז ביין שרוף דחושש הרמ"א דלא דמי לאפרן אבל באפרן וכן כל מה שנתיבש נעשה לעפר ופנים חדשות באו לכאן בזה"ז דסתם יינם מותר בהנאה מותר גם לדעת הש"ך.

ב) אולם גם היכא שלא נעשה לעפר גמור יש לי מקום עיון בסתם יינם בזה"ז, דהנהגה דחרצנים יבשים שלא נתמדו לשי' הר"ת דאסורים משום דעדיין יש בזה איזה לחלוותי של יין אף דבוראי אינו ראוי גם לאכילת כלב וכן בתוך יב"ח דלכו"ע אסורים אף שאינו ראוי לאכילה ולא פקע איסורן אף דכל שאינו ראוי לאכילת כלב פקע כל איסור לכו"ע, אפשר לומר דשאני איסור הנאה דיי"נ דהוא מן הנקבין ואפרן אסור דבוראי אינו ראוי לשום אכילה מ"מ חשיב זה גרם הנאה וכמו שחילקו התוס' בע"ז מ"ט גבי גדולין דאף בדבר שזרעו כלה אסורין באיסור הנאה ולא באיסורי אכילה עיי"ש, (ומה"ט ילה"ע ע"ד החו"ד סי' ק"ג שכתב בדכלאי הכרם ובשר כחלב דאם נסרח דהו"ל אי"ר לאכילה פקע איסורו כמו נבילה שאי"ר לגר אף אם חקקן המאכל ג"כ פטור יעו"ש דלהכי השמיט הרמב"ם בבא דנסרח ובכ"כ, ולפמש"כ ז"א כיון דאסור בהנאה ומצותו כשרפה ובכ"כ דאף אפרן אסור בודאי לא פקע איסורו לאחר שנאסר משום בכ"ח הרמב"ם שהשמיט בבא זו י"ל משום דמ"מ אין לוקין על אכילה ורק דהוי בתורת הנאה ועל הנאה אין לוקין) וכ"ז ביי"ג דאסור בהנאה להכי אסורים החרצנים והשמרים אף שנפסלו מאכילת כלב משא"כ בסתם יינם דמותר בהנאה ואינו אסור אלא בשתי' כיון דנפסל מאכילת כלב ואי"ר לאכילה פקע איסור מיני', ולכאורה יש להשיב בשמרי יין דלא נפקע [שם] אוכל ממנו אף שאי"ר לאכילת כלב משום שראוי להעמיד בשמרי עיסה וכ"כ החו"ד סי' ק"ג ססק"א אולם בחרצנים יחודש הדין בסתם יינם דמותר דאינם ראויים לכלום.

ג) ויש לי לדרון גם בשמרים דאע"ג דבוראי מה שראוי לחמץ בו עיסות אחרות מהני גם בשאר איסורים דלא גלי קרא כמו בשאור דחמץ דהא שאור דתרומה

וטבל דלא פקע איסורי' מיני' אע"פ שאי"ר לאכילת כלב (כמבואר בתוספתא דביצה גבי שאור דחמץ שאי"ר לאכילת כלב) ובע"כ צ"ל משום שראוי להחמיץ בו עיסה מ"מ נראה דדוקא בשאור דמה שהי' אוכל מתחלה לא נתבטל ע"י מה שנפסל שהרי ראוי לחמץ בו עיסה והי' נאכל עם העיסה והא דנתמעט מנבלה שאי"ר לגר דאינה קרוי' נבלה דאינה ראוי' עוד בשום פעם והאיסור מטעם נבלה, משא"כ בשאור אעפ"י שנתקשה הוא עומד לחמץ ולהיות ראוי לאכילה כפי איסורו משא"כ בשמרי יין דאנו באים לאסור מצד תערובת היין כיון שנתיבשו ונתבטל היין הבלוע מתורת אוכל ומשקה האם ע"י שיהי' בכח השמרים להעמיד את העיסה עי"ז יתהפך היין למשקה והא כבר כתבו הפוסקים בקיבה שנתבישה דפירשא בעלמא הוא ואין לו דין בשר אע"פ שראוי להעמיד את הגבינות אלמא דמה שראוי להעמדה אינו משהו את הקיבה לבשר והי"נ לא משהו לשמרים למשקה מן המעורב בו מה שיש בכחו להעמיד, ולא דמי לפלפלין שחייב בערלה אעפ"י דביבשתא אי"ר לאכילה אלא שראוי לתבל את הקדירה משא"כ בשמרי יין שנתהוו שמרים מדבר אחר ומפסולת של אוכל אחר ומה שיש בו כח העמדה לא משוי' לי' לאוכל ומשקה וע"כ פקע איסורו.

ועוד נראה דבשמרי יין מה שיש בכח השמרים העמדה הוא רק בהשמרים וכיון דכל איסורו הוא משום היין והא היין אין בו כח העמדה ופקע איסורו עי"ז ובכה"ג גם החו"ד מורה, וזה נראה דעת המשכנות יעקב בסי' ס"ה שהשיג על ה"ט"ז ביו"ד דעיסה שנתחמצה בשמרי שחר חדש דאסורה והקשה המשכנ"י דהא שמרים אי"ר לאכילת כלבים ופקע איסורן, ולכאורה תמוה דהא השמרים ראויים להעמיד את העיסה וכמש"כ החו"ד בסי' ק"ג ולמש"כ א"ש דלא דמי לשאור שראוי לחמץ את העיסה ויהי' תערובות עיסה ונשאור כמו שהי' מתחלה ולא נתבטל מתורת אוכל מה שהי' אבל בשמרים אין בו רק כח העמדה ולא יתהפך למה שהי' מקודם רק פנים חדשות יבוא לכאן ודמי לקיבה.

ד) והנה בדברי המשכנ"י שם מתיר במעמיד בשמרי תרומה וכתב ולא דמי לשמרי יי"נ שהחמיר ר"ת הרכה דשאני יי"נ דאפילו פירשא בעלמא אסור ואפי' שמרים שיבשו אסורין כל יב"ח אבל הך דתרומה דמי למעמיד בקיבת נבלה כו' ואם הן בעצמן אינן אסורין מכש"כ להעמיד ולחמץ בהן דלאו איסורי הנאה נינהו כו' יעו"ש, ולפי"ז לפי דעתו מכש"כ בסתם יינם דרבנן דמותר בהנאה ואפרן מותר בדין שיהי' שמרים שיבשו מותרין אפילו תוך יב"ח, ותמיהני לפי"ז בדברי הרמ"א שלא הגיה בסי' קכ"ג סעי' י"ד בדין שמרי יין שיבשו דגם בתוך יב"ח ולאחר יב"ח שלא נתמדו מותרין דכיון דאי"ר לאכילת כלבים בדין שתהי' מותר בזה"ז וכן בסעי' ט"ו בדין המחמץ בשמרי יין של עכו"ם תוך זמן איסורם דכל העיסה אסורה בהנאה שלא הגיה דבזה"ז מותר ובסעיף י"ד י"ל דאין נפ"מ דלאכילה הא אינו ראוי ובהנאה בלא"ה מותר אבל בדין המחמץ בשמרי יין של עכו"ם דאסור יקשה דהא כבר פקע איסורא משמרים כיון דאי"ר לאכילה, ומסתימת הרמ"א נראה שלא כד' המשכנ"י וצ"ע בטעמא

במה דברים אמורים ביין שרף הנעשה מיין נסך או מסתם יינם האסור בהנאה, אבל יין שרף הנעשה מיין האסור רק בשתייה, או מסתם יינם לדעת הרמ"א בזמן הזה שהנוצרים אין רגילים לנסך, כתב האחיעזר שיש מקומות שהתירו אותו בשתייה^מ, אבל רוב האחרונים חולקים על זה^{מט} וכן פשט המנהג לאיסור^נ.

כא. יין שרף של ישראל

יין שרף הנעשה מאדים מיין של ישראל או מחרצנים וזגים של ישראל, אין בו משום מגע גוי^{נא}.

כב. דין התמד

המים שנותנים על גבי החרצנים והזגים, ולאחר זמן המים מחמיצים ותוססים כיון, דינם כדלהלן:

אם החרצנים והזגים נדרכו רק ברגל ולא נעצרו בגלגל וקורה שלא יצא

לבוש מלכות

דאולינן בתר השתא, אלא כשנשתנה האיסור למין אחר טבעי, כגון בשר שנהפך לדבש, שהדבש הוא מין אחר ממש בטבע היצירה, והדבש והבשר הם שני מינים שונים זה מזה בתולדה, ולכן י"ל בשר נבלה אסרה תורה ולא דבש, וכן בנידון החתם סופר (חיר"ד סי' קיז) ביין של החרצנים שנהפך לשמן, שהיין והשמן כל אחד מהם מין בפני עצמו בתולדה, אבל יין שעשו ממנו יי"ש הרי לא נשתנה היין למין אחר, שהרי היי"ש אינו מין בתולדה, אלא בא ממינים אחרים טבעיים שנותנים צורה אחרת ע"י מלאכה הנעשית בידי אדם, בודאי שאין להתיר ע"י שינוי כזה, אע"פ שיש כמוהו דבר המותר עכ"ל. נ. שו"ת מנחת יצחק חלק ח' סימן ס"ח וכתב שם שכן נפשט איסורו בכל העולם כנודע עיי"ש. נא. שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' אלף שע"א [רצ"ט], שו"ת שבות יעקב ח"א סי' ס"ב, עיין בפ"ת ס"ק י"ז וס"ק ג'. אמנם עיין בהלכות קטנות סי' י' שמצדד לומר שהוא כיון ממש ונאסר במגע גוי אבל דבריו ז"ל צ"ע שהרי הוא מבושל וגם נשתנה טעמו ושמו ופנים חדשות באו לכאן. נב. עיין בביאור הלכה סימן ר"ד ר"ה אלא, שכתב בשם התשב"ץ ח"א סימן פ"ו שמצדד לומר דדין זה דוקא בחרצנים של ענבים אבל בחרצנים של צמוקים אפשר דליתא להאי דינא כלל שאפילו בצמוקים עצמם כתבו הפוסקים דבעינן שיהא בהם דוקא לחלוחית קצת שאפשר לצאת מהם היין ע"י דריכה בלא שרייה [וכדאיתא לקמן

בשו"ת חסד לאברהם קמא (חאו"ח סי' מז) בד"ה אך, שכתב דזהו דוקא באיסורי אכילה, שלא אסרה אותו תורה אלא כדרך ברייתו, וכל שנשתנה אינו בכלל האיסור, אבל באיסור הנאה נהי דהשתא נשתנה מברייתו מ"מ כיון שקודם השינוי היה אסור בהנאה, אם נתירנו ע"י השינוי תבא לו הנאה מן האיסור. וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (חאו"ח סי' ריב) ובשו"ת הר צבי (חיר"ד ס"ס קב). מח. שו"ת אחיעזר חלק ב' יו"ד סימן י"א עיי"ש שכתב ותמיהני על הרמ"א בסי' קכ"ג סכ"ד בדין אגואה ארדיינטו של נכרים דאסור בהנאה כיון עצמו ובהגה פי' דבריו יין שרוף שעושים מיי"נ אעפ"י שאינו רק זיעה מן הנסך הרי הוא כאיסור עצמו עכ"ל שלא הגיה דלדין בסתם יינם דמותר בהנאה דמותר, ואולי שיכל הרמ"א את לשונו שעושים מיין נסך היינו מעצם היין נסך אבל לא מסתם יינם וע"ז נראה דסומכין באיזה מקומות לשתות הקוניאק מענבים בלי דרישת הכשר אם נעשה מיין כשר עכ"ל. מט. קיצור שולחן ערוך סימן מ"ז סעיף י"א וז"ל וכן יין שרף שנעשה מסתם יינם, וכן מהחרצנים והזגים והשמרים, הרי הוא כיון עצמו עכ"ל וכ"כ בשו"ת אמרי יושר ח"ב סי' ק"מ, שו"ת מהרש"ם ח"א סי' ט"ו, שו"ת באר חיים מרדכי ח"ב סי' ל"א ועוד. והטעם שלא מהני כאן היתרו של ר"י אפילו שהוא רק איסור אכילה עיין בשו"ת אבן יקרה מה"ת (סי' קמ) בד"ה יפה כתב, העלה שבודאי שלא נאמרו דברי רבינו יונה

7 ←

←